

LEGITIMITEIT ONDER DRUK

De invloed van politieke vertegenwoordiging op de stembereidheid van burgers en de rol van politiek vertrouwen

Anne Marit Kooistra (S5166896)
a.m.kooistra.1@student.rug.nl
Begeleider: Marina Roos
04-06-2025

Abstract

De opkomst bij verkiezingen in Nederland daalt al geruime tijd. Deze ontwikkeling is zorgwekkend, aangezien een hoge opkomst cruciaal is voor de legitimiteit van het democratisch systeem. Tegelijkertijd zien we een opkomst van het populisme, zoals blijkt uit de recente verkiezingswinsten van de PVV en BBB. Dit wijst op onvrede onder burgers die zich niet gehoord of vertegenwoordigd voelen. De toeslagenaffaire versterkte dit wantrouwen en leidde zelfs tot de val van het kabinet. Legitimiteit is essentieel voor het functioneren van een gezonde democratie, het is daarom van belang om inzicht te krijgen in de factoren die de stembereidheid van burgers beïnvloeden. De onderzoeksvraag die hier centraal staat stelt: *In hoeverre beïnvloedt politieke vertegenwoordiging de stembereidheid van burgers en draagt politiek vertrouwen bij aan deze samenhang?* Er wordt aangenomen dat zowel politieke vertegenwoordiging als politiek vertrouwen een positieve invloed hebben op de stembereidheid. Uit verschillende theorieën in de literatuur blijkt dat wanneer mensen zich politiek vertegenwoordigd voelen, zij het gevoel hebben dat hun stem ertoe doet en daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen. Politiek vertrouwen draagt ook bij aan deze relatie, omdat kiezers eerder bereid zijn te stemmen wanneer zij geloven dat hun belangen serieus worden genomen en dat politici daadwerkelijk iets met hun stem doen. Om deze hoofdvraag te kunnen onderzoeken is er een regressieanalyse uitgevoerd aan de hand van data van het LISS-panel. Dit panel bestaat uit een longitudinale studie die onderzoek doet op het gebied van de sociale wetenschappen. Deze steekproef is representatief voor de Nederlandse bevolking doordat het een probability-based steekproef is. De resultaten van de analyse laten zien dat politieke vertegenwoordiging een negatief effect heeft op de stembereidheid, wat in contrast staat met eerdere bevindingen in de literatuur. Opvallend is dat dit negatieve effect pas zichtbaar wordt wanneer politiek vertrouwen in het model wordt opgenomen, wat wijst op een mogelijke suppressoreffect. Daarnaast blijkt politiek vertrouwen een positief effect te hebben op de stembereidheid. Tegelijkertijd kent het onderzoek enkele methodologische beperkingen, waaronder een beperkte representativiteit van de steekproef en een suboptimale operationalisatie van het concept politieke vertegenwoordiging. Desondanks benadrukken de bevindingen het belang van vertrouwen in de overheid voor de bereidheid van mensen om te stemmen.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Theoretisch kader	7
2.1	Politieke vertegenwoordiging	7
2.2	Politiek vertrouwen	8
2.3	Controle variabelen	9
2.4	Onderzoeksmodel	10
3.	Methode	12
3.1	Beschrijving dataset en steekproeftrekking	12
3.2	Beschrijving procedure en onderzoeksdesign	13
3.3	Operationalisaties	14
3.3.1	Stembereidheid.....	14
3.3.2	Politieke vertegenwoordiging.....	14
3.3.3	Politiek vertrouwen	15
3.3.4	Leeftijd	15
3.3.5	Opleiding	15
3.3.6	Herkomst.....	15
3.4	Analyseopzet	16
4.	Resultatenparagraaf	18
4.1	Beschrijvende statistieken	18
4.1.1	Univariate statistieken	18
4.1.2	Bivariate statistieken	19
4.2	Modelinspectie	21
4.2.1	Modelfit.....	21
4.2.2	Assumpties en multicollineariteit	21
4.2.3	Uitbijters	21
4.3	Hypothesetoetsing	22
4.3.1	Politieke vertegenwoordiging.....	22
4.3.2	Politiek vertrouwen	23
5.	Conclusie en discussie	27
6.	Literatuurlijst	31
Bijlage 1		35
1.1	Politieke vertegenwoordiging	35
1.2	Stembereidheid	38
1.3	Politiek vertrouwen	40

1.4	Leeftijd	45
1.5	Opleiding	47
1.6	Herkomst	50
1.7	Verdeling initiële steekproef	53
1.8	Verwijderen missende waarden	53
1.8	Kruistabellen van scores van de variabelen op stembereidheid	54
Bijlage 2		56
2.1	Bivariate analyse	56
2.2	Multivariate analyses	57
2.3	Analyses zonder uitbijters	60
2.3.1	Model 1, 2 en 4 zonder uitbijters	60
2.3.2	Model 3 zonder uitbijters	63
Bijlage 3		64
3.1	Assumpties	64
3.1.1	Logistische regressie	64
3.1.2	Lineaire regressie	64
3.2	Multicollineariteit	66
3.3	Uitbijters	67

1. Inleiding

Sinds 1975 is de opkomst bij de verkiezingen in Nederland gedaald. Deze afname is bijzonder opvallend bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten, de Gemeenteraad en het Europees Parlement. Zo is de opkomst bij de Provinciale Statenverkiezingen gedaald van 79,6% in 1978 naar slechts 58,3% in 2023 (Opkomst bij de verkiezingen, 2025). Eveneens is er een daling waarneembaar bij de Tweede Kamerverkiezingen, waar de opkomst afnam van 88,1% in 1977 naar 77,6% in 2023 (Opkomst bij de verkiezingen, 2025). Hoewel deze afname minder drastisch is in vergelijking met andere verkiezingen, is het ook een verontrustende ontwikkeling. Een hoge opkomst is immers cruciaal voor de legitimiteit van ons democratische systeem (Pitkin, 1967). Wanneer burgers hun stem uitbrengen, versterkt dit het maatschappelijk draagvlak voor de democratie en de geloofwaardigheid van de gekozen vertegenwoordigers. Dit stimuleert politici om meer rekening te houden met de wensen van een breed scala aan kiezers, wat de responsiviteit van het politieke systeem verder bevordert (Prats & Meunier, 2021). Dit zorgt ook voor effectievere beleidsvoering waar burgers zich eerder aan zullen houden.

Als burgers het gevoel hebben dat het politieke systeem niet langer legitiem is, neemt de kans toe dat zij zich ertegen verzetten (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2024). In Nederland zien we hiervan duidelijke tekenen in de opkomst van populistische partijen die zich afzetten tegen de gevestigde politieke orde. Zo behaalden de PVV en BBB een grote winst tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 en werden zij onderdeel van de coalitieregering. Deze verkiezingsuitslag weerspiegelt het groeiende gevoel onder grote groepen burgers dat zij zich onvoldoende gehoord voelden door de gevestigde politieke orde (Derks, 2001). Ook werden de gevolgen van het verlies van legitimiteit zichtbaar toen de toeslagenaffaire in 2020 aan het licht kwam. De toeslagenaffaire leidde tot een vertrouwensverlies in de overheidsinstanties (Kanne & Driessen, 2021). Veel burgers kregen het gevoel dat zij niet konden rekenen op een eerlijke behandeling en verloren het vertrouwen in een rechtvaardige behandeling door de overheid. Deze aantasting van de politieke legitimiteit leidde uiteindelijk tot de val van het kabinet-Rutte III.

Zowel de opkomst van het populisme als de gevolgen van de toeslagenaffaire illustreren hoe cruciaal politieke legitimiteit is voor het functioneren van een gezonde democratie. Het is daarom van belang om inzicht te krijgen in de factoren die de stembereidheid van burgers beïnvloeden. De steun van burgers, zichtbaar in hun bereidheid om te stemmen, vormt namelijk een fundament onder de legitimiteit van het democratisch systeem (Pitkin, 1967). Stembereidheid gaat hier over de mate waarin mensen bereid zijn om deel te nemen aan verkiezingen door te stemmen (Geys, 2005). Het is een actieve vorm van democratische betrokkenheid waarbij burgers gebruikmaken van hun stemrecht om invloed uit te oefenen op het politieke proces. Stemmen is een vorm van

conventionele politieke participatie, wat betekent dat het plaatsvindt binnen de formele kaders van de kieswet (Hague & Harrop, 1982). Naast conventionele participatie bestaat ook onconventionele politieke participatie, die buiten deze formele kaders valt en soms zelfs in strijd is met de wet zoals een illegale demonstratie (Hague & Harrop, 1982).

Politieke vertegenwoordiging speelt een cruciale rol in de stembereidheid van mensen. Een democratisch politiek stelsel moet gebaseerd zijn op de instemming van de burgers. Politieke vertegenwoordiging verwijst naar de mate waarin burgers hun belangen en opvattingen weerspiegeld zien in het politieke debat en uiteindelijke beleid (Pitkin, 1967). Concreet gaat het om de herkenning van hun standpunten in politieke partijen en de beleidsmaatregelen die worden genomen. In de praktijk hechten mensen vooral waarde aan de mate waarin hun belangen en opvattingen worden meegenomen in het besluitvormingsproces rondom beleidsvorming (Den Ridder et al., 2023). In het politieke debat kunnen beloftes worden gedaan waarvan later kan worden afgeweken, waardoor de politieke vertegenwoordiging minder eenduidig is dan in het uiteindelijke beleid. Desondanks vergroot politieke vertegenwoordiging het gevoel dat burgers daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op de democratie, wat een belangrijke motivatie vormt om te stemmen (Prats & Meunier, 2021). De dalende opkomst bij verkiezingen zou erop kunnen wijzen dat veel mensen zich onvoldoende vertegenwoordigd voelen door de politiek. Het is belangrijk om dit verder te onderzoeken zodat het duidelijk wordt of politieke vertegenwoordiging daadwerkelijk de stembereidheid beïnvloed. Als dit het geval is zou dit betekenen dat mensen stemmen omdat ze het gevoel hebben dat hun stem ertoe doet (Pitkin, 1967). Dit zou betekenen dat politieke partijen ook meer moeten inzetten op vertegenwoordiging door bijvoorbeeld meer groepen actief te betrekken. Ook moeten politieke partijen zich meer op daadwerkelijke vertegenwoordiging focussen en niet enkel op het winnen van stemmen.

Dit onderzoek richt zich op de invloed van politieke vertegenwoordiging op de stembereidheid van burgers. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre politiek vertrouwen een deel van deze relatie verklaart. Een gebrek aan politieke vertegenwoordiging gaat namelijk gepaard met een gebrek aan politiek vertrouwen (Miller, 1974). Politiek vertrouwen verwijst naar het geloof dat machthebbers handelen in het belang van de burgers en met goede intenties regeren (Hague & Harrop, 1982). Het politieke systeem omvat de regels, instituties en processen die bepalen hoe macht wordt verdeeld en beslissingen worden genomen. In dit onderzoek zal verder gekeken worden naar hoe dit politieke vertrouwen zich relateert tot politieke vertegenwoordiging en stembereidheid.

Er is al uitgebreid onderzoek gedaan naar de kernconcepten die in deze studie centraal staan. Uit studies naar stembereidheid blijkt dat hulpbronnen zoals tijd, geld en vaardigheden,

waaronder politieke kennis en socialisatie, cruciale zijn voor het stemgedrag van mensen (Vollaard et al., 2022). Deze hulpbronnen zijn ongelijk verdeeld over de bevolking: hoe hoger iemands sociaaleconomische status, hoe groter de kans dat deze persoon deelneemt aan verkiezingen. Dit verklaart mede waarom hoger opgeleiden vaker stemmen dan lager opgeleiden (Vollaard et al., 2022). Ook politieke vertegenwoordiging speelt een essentiële rol. Zo voelen mensen met een migratieachtergrond zich doorgaans minder goed vertegenwoordigd in het politieke debat, wat leidt tot lagere participatie, waaronder bij verkiezingen (Dagevos, 2024). Deze groep ervaart dat hun belangen onvoldoende worden behartigd door politieke partijen en vertegenwoordigers (NKO, 2024). Een vergelijkbaar gevoel van ondervertegenwoordiging leeft onder zowel jongeren als ouderen, die aangeven dat hun belangen onvoldoende worden vertegenwoordigd in de politiek (NKO, 2024). Daarnaast blijkt politiek vertrouwen een belangrijke factor in het verklaren van stembereidheid. Burgers met weinig vertrouwen in de politiek zijn minder geneigd om te gaan stemmen (Norris, 1999). Dit wantrouwen komt relatief vaker voor onder lager opgeleiden (Bovens & Wille, 2009) en blijkt ook sterker aanwezig onder burgers met een migratieachtergrond in vergelijking met degenen zonder migratieachtergrond. Tegelijkertijd toont onderzoek aan dat ouderen doorgaans meer vertrouwen hebben in de politiek dan jongeren (NKO, 2024).

Hoewel er al veel onderzoek is gedaan naar deze afzonderlijke concepten, is de relatie tussen politieke vertegenwoordiging, politiek vertrouwen en stembereidheid in samenhang nog weinig onderzocht. Bestaande studies richten zich meestal op slechts twee van deze factoren, waardoor belangrijke verbanden en mechanismen onderbelicht blijven. Juist de combinatie van deze drie concepten is van belang, omdat politieke vertegenwoordiging burgers het gevoel kan geven dat hun belangen worden gehoord, wat op zijn beurt politiek vertrouwen versterkt, een cruciale voorwaarde voor participatie in een democratie. Door deze drie-eenheid in samenhang te bestuderen, ontstaat er meer inzicht in hoe vertrouwen fungeert als schakel tussen representatie en stemgedrag. Dit is relevant voor het ontwerpen van gerichte interventies die niet alleen inzetten op het vergroten van politieke betrokkenheid, maar ook op het herstellen van vertrouwen in het politieke systeem. Zo kan dit onderzoek bijdragen aan strategieën die de dalende verkiezingsopkomst tegengaan en het democratisch draagvlak versterken.

De centrale onderzoeksvraag luidt daarom: *In hoeverre beïnvloedt politieke vertegenwoordiging de stembereidheid van burgers en draagt politiek vertrouwen bij aan een deel van deze relatie?* In figuur 1 staat het onderzoeksmodel die tot deze vraag toebehoort weergegeven. Om deze vraag te beantwoorden wordt gebruikgemaakt van het concept *political efficacy*, de beleidsfeedbacktheorie en de theorie van sociale uitwisseling. De hypothesen worden getoetst aan de hand van een regressieanalyse op basis van gegevens uit het LISS-panel.

2. Theoretisch kader

2.1 Politieke vertegenwoordiging

Politieke vertegenwoordiging speelt een cruciale rol in de mate waarin mensen bereid zijn om te stemmen. Stembereidheid is namelijk niet alleen afhankelijk van individuele voorkeuren of sociaaleconomische factoren, maar ook van de perceptie dat men daadwerkelijk gehoord wordt in het politieke systeem (Prats & Meunier, 2021). Een belangrijke verklaring hiervoor ligt in het concept *political efficacy* (Prats & Meunier, 2021). *Political efficacy* verwijst naar de mate waarin mensen ervaren dat ze daadwerkelijk invloed uit kunnen oefenen op het politieke proces en wordt vaak beschouwd als een sleutelfactor voor politieke participatie (Craig & Maggiotto, 1982). Dit concept wordt onderverdeeld in interne efficacy en externe efficacy. Interne efficacy heeft betrekking op het geloof in het eigen vermogen om politieke processen te begrijpen en eraan deel te nemen. Externe efficacy draait om de mate waarin mensen het gevoel hebben dat hun stem ertoe doet en dat politici daadwerkelijk naar hen luisteren (Prats & Meunier, 2021).

Voor dit onderzoek is met name externe efficacy van belang, omdat deze dimensie direct verband houdt met politieke vertegenwoordiging en stembereidheid. Het ervaren van politieke vertegenwoordiging speelt een cruciale rol in de ontwikkeling van externe efficacy. Volgens Pitkin (1967) is politieke vertegenwoordiging effectief wanneer burgers hun belangen en opvattingen herkennen in het publieke debat en het beleid. Dit betekent dat zij niet alleen kandidaten moeten herkennen die hun visie delen, maar ook moeten ervaren dat deze politici daadwerkelijk in hun belang handelen. Wanneer burgers het idee hebben dat hun zorgen serieus worden genomen en dat politici zich inzetten voor hun wensen, groeit het gevoel dat hun stem ertoe doet (Prats & Meunier, 2021). Deze perceptie van vertegenwoordiging versterkt externe efficacy, burgers gaan ervan uit dat politieke instituties responsief zijn en openstaan voor de inbreng van de bevolking (Geurkink et al., 2019). Met andere woorden, als mensen zien dat politici handelen in overeenstemming met hun belangen en beleidskeuzes maken die aansluiten bij hun behoeften, zullen ze eerder geloven dat hun stem invloed heeft op de besluitvorming. Aan de andere kant kan externe efficacy afnemen wanneer burgers zich niet vertegenwoordigd voelen. Dit kan het geval zijn als hun belangen onvoldoende worden gehoord of wanneer zij politici als afstandelijk of ontoegankelijk ervaren.

Een verhoogde externe efficacy speelt een essentiële rol in het stimuleren van de stembereidheid onder burgers. Onderzoek toont aan dat een hogere externe efficacy een positief effect heeft op de bereidheid van mensen om te gaan stemmen (Prats & Meunier, 2021). Wanneer burgers het gevoel hebben dat hun stem daadwerkelijk invloed kan uitoefenen op politieke besluitvorming, vergroot dit hun motivatie om actief deel te nemen aan verkiezingen. Een hoge mate van externe efficacy versterkt het besef dat stemmen zinvol is. Mensen ervaren dat politieke

instituties openstaan voor hun wensen en belangen, en dat deze ook daadwerkelijk worden meegenomen in besluitvorming. Zij zien politieke instituties als toegankelijk en responsief, en ervaren dat politici naar hen luisteren en hun zorgen niet negeren. Dit gevoel van invloed en erkenning is cruciaal voor het versterken van politieke betrokkenheid. Wanneer mensen geloven dat hun stem ertoe doet en daadwerkelijk een verschil kan maken, zien zij stemmen als een effectief instrument om hun opvattingen, belangen en voorkeuren te laten meewegen in het politieke proces.

De hypothese die hieruit volgt stelt: *als mensen zich meer vertegenwoordigd voelen zal hun bereidbaarheid om te gaan stemmen toenemen.*

2.2 Politiek vertrouwen

Politiek vertrouwen beïnvloedt de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en de stembereidheid van burgers. Wanneer mensen een groot verschil ervaren tussen hun eigen belangen en die van politieke vertegenwoordigers, neemt hun vertrouwen in de overheid af (Miller, 1974). Miller en Borrelli (1991) verklaren deze relatie aan de hand van de beleidsfeedbacktheorie. Deze theorie stelt dat de perceptie van beleid invloed heeft op het vertrouwen in de overheid. Wanneer de overheid er niet in slaagt om maatschappelijke problemen effectief aan te pakken, ontstaat onvrede onder burgers. Zij ervaren dan dat het beleid niet aansluit bij de problematiek die de overheid beoogt op te lossen. De beleidsfeedbacktheorie gaat ervan uit dat burgers verwachten dat de overheid effectief beleid voert.

Onvrede over ineffectief beleid en een gebrek aan politieke vertegenwoordiging ondermijnen het vertrouwen in de politiek (Miller, 1974). Politieke vertegenwoordiging houdt in dat burgers hun belangen en opvattingen weerspiegeld zien in het beleid (Pitkin, 1967). Wanneer beleid als ineffectief wordt ervaren, herkennen burgers hun belangen en waarden minder in de politieke besluitvorming. Burgers verwachten namelijk dat hun belangen vertegenwoordigd worden in de keuzes van politici die in het beleid tot uiting komen (Hague & Harrop, 1982). Bij deze belangen horen vaak bepaalde verwachtingen met betrekking tot het beleid. Als daar niet aan voldaan wordt ervaren burgers een kloof tussen hun eigen belangen en de keuzes van politici. Dit gevoel kan verder worden versterkt wanneer burgers ervaren dat beleidsmakers onvoldoende luisteren naar hun zorgen of slechts handelen vanuit partijpolitieke of persoonlijke motieven (Hague & Harrop, 1982). De burgers herkennen hun belangen en waarden niet in wat de overheid doet waardoor hun externe efficacy zal afnemen. De burgers ervaren dat de politiek niet naar hen luistert wat leidt tot een afname in het politiek vertrouwen. Andersom is het zo dat burgers die het wel eens zijn met de beleidscoers meer vertrouwen in de politiek hebben (Miller & Borrelli, 1991).

Een hoger politiek vertrouwen vergroot de kans dat mensen gaan stemmen, wat leidt tot

een hogere verkiezingsopkomst (Hooghe, 2018). Het nationaal kiezersonderzoek van het CBS laat zien dat 84% van de mensen met zeer veel vertrouwen in de politiek stemt, tegenover 51% van de mensen met weinig vertrouwen (CBS, 2015). Dit bevestigt dat politiek vertrouwen een belangrijke voorspeller is van stembereidheid.

De relatie tussen politiek vertrouwen en stembereidheid kan worden verklaard aan de hand van de sociale uitwisselingstheorie (Homans, 1958). Volgens deze theorie bestaat stemmen uit een uitwisseling tussen het individu en de overheid. Burgers bieden tijdens verkiezingen steun aan een partij in ruil voor de behartiging van hun belangen. Zij verwachten dat hun belangen terugkomen in het politieke debat en beleid. Wanneer dit niet gebeurt en zij zich niet vertegenwoordigd voelen, neemt hun politiek vertrouwen af (Molm et al., 2000). Een afname in politiek vertrouwen zorgt ervoor dat mensen minder snel stemmen.

De sociale uitwisselingstheorie benadrukt dat de interactie tussen burgers en de overheid niet alleen gebaseerd is op verwachtingen, maar ook op de perceptie van de kosten en baten van deze interactie (Homans, 1958). Burgers wegen de voordelen van stemmen, zoals de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op beleid, af tegen de kosten, zoals de tijd en moeite die nodig zijn om zich te informeren en naar het stembureau te gaan. Wanneer burgers het gevoel hebben dat hun stem geen verschil maakt, zijn de kosten van stemmen vaak niet opgewassen tegen de baten, wat leidt tot een lagere opkomst bij verkiezingen.

In de praktijk blijkt dat wantrouwen in de overheid leidt tot een lagere opkomst bij verkiezingen, omdat mensen het idee hebben dat de invloed van het stemmen beperkt is (Norris, 1999). Dit suggereert dat vertrouwen een mediërende rol speelt in de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid. Naast effectieve vertegenwoordiging is het voor de stembereidheid cruciaal dat burgers erop vertrouwen dat vertegenwoordigers daadwerkelijk hun belangen behartigen. De hieruit volgende hypothese luidt: *het effect van politieke vertegenwoordiging op de stembereidheid van burgers wordt deels verklaard door het politiek vertrouwen van mensen.*

2.3 Controle variabelen

In het onderzoek naar de stembereidheid van burgers wordt er rekening gehouden met drie controle variabelen: leeftijd, opleiding en herkomst. Dit is belangrijk omdat deze variabelen de onderzochte relaties kunnen beïnvloeden.

Er kunnen meer ouderen aan verkiezingen deelnemen dan jongeren, doordat zij een groter aandeel vormen binnen de stemgerechtigde bevolking. In 2023 was ruim de helft van de stemgerechtigden 50 jaar of ouder (CBS, 2023). Dit kan de indruk wekken dat ouderen een hogere

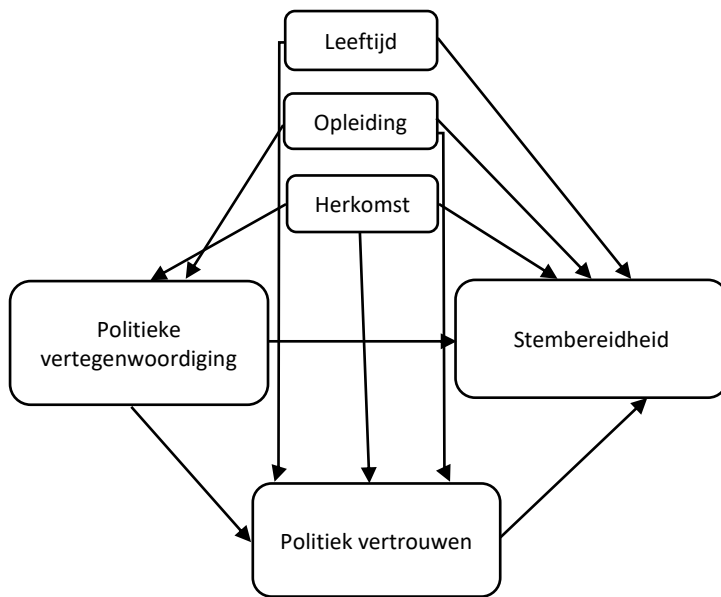
stembereidheid hebben, terwijl dit vooral een gevolg is van vergrijzing. In 2024 was 41,3% van de Nederlandse bevolking ouder dan 50 jaar (CBS, 2024). Doordat deze demografische ongelijkheid de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid kan beïnvloeden, wordt er gecontroleerd voor leeftijd.

Volgens het verkiezingsonderzoek van Ipsos (2023) stemde 87% van de hoogopgeleiden, tegenover 71% van de laagopgeleiden. Omdat hoger opgeleiden vaker naar de stembus gaan, kan dit de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en de stembereidheid beïnvloeden. Het is daarom van belang dat er voor opleiding gecontroleerd wordt. Daarnaast speelt opleidingsniveau een rol in politieke vertegenwoordiging. Hoogopgeleiden voelen zich over het algemeen beter vertegenwoordigd door de politiek dan laagopgeleiden (Den Ridder et al., 2024). Dit kan mede komen doordat laagopgeleiden minder politieke aandacht ervaren voor hun sociaaleconomische positie. Ook op het gebied van politiek vertrouwen zien we verschillen, lager opgeleiden hebben minder vertrouwen in het verkiezingsproces dan hoger opgeleiden (Nationaal Kiezersonderzoek, 2017). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat politici en beleidsmakers vaak zelf hoger opgeleid zijn (Opleidingsniveau Tweede Kamerleden, z.d.), wat kan leiden tot een kloof tussen lager opgeleiden en de politieke elite. Gezien de invloed van opleidingsniveau op zowel politieke vertegenwoordiging als politiek vertrouwen, is het essentieel om deze factor in de analyse mee te nemen.

Nederlanders met een migratieachtergrond stemmen minder vaak, deels omdat zij zich minder vertegenwoordigd voelen in de politiek (CBS, 2020). Dit komt mede doordat er relatief weinig politici met een migratieachtergrond zijn die hun belangen vertegenwoordigen. Omdat herkomst zowel politieke vertegenwoordiging als stembereidheid kan beïnvloeden, wordt deze factor in het model als controlevariabele opgenomen. Daarnaast speelt herkomst een rol in politiek vertrouwen. Vooral bij de tweede generatie migranten ligt het vertrouwen in de politiek lager dan bij mensen zonder migratieachtergrond. Dit heeft te maken met het gevoel niet gehoord te worden en het idee dat hun stem minder meetelt (Den Ridder et al., 2023). Daarom is het van belang om ook het effect van migratieachtergrond op politiek vertrouwen mee te nemen in de analyse.

2.4 Onderzoeksmodel

Op basis van het theoretische kader is een onderzoeksmodel opgesteld, dat wordt weergegeven in figuur 1. Dit model vormt de basis voor het beantwoorden van de hoofdvraag. In het model wordt een verband verondersteld tussen politieke vertegenwoordiging en politieke participatie, waarbij verondersteld wordt dat politiek vertrouwen deze relatie deels verklaard.

Figuur 1: Grafische weergave van het onderzoeksmodel

3. Methode

In dit hoofdstuk wordt de methodologie toegelicht. Eerst worden de dataset en de steekproeftrekking beschreven, gevolgd door een uiteenzetting van de onderzoeksprocedure. Vervolgens komen de operationalisaties van de variabelen aan bod en wordt de analysemethode voor het toetsen van de hypothesen besproken.

3.1 Beschrijving dataset en steekproeftrekking

Voor het toetsen van de hypothesen is gebruikgemaakt van gegevens uit het LISS-panel, een longitudinale studie die onderzoek doet op het gebied van de sociale wetenschappen (LISS Panel, 2023). Het doel van het panel is om langdurig informatie te verzamelen over de gedragingen en percepties van mensen met betrekking tot verschillende onderwerpen (LISS panel, 2025). Deze data kan dan gebruikt worden voor sociaal wetenschappelijk onderzoek. Het panel omvat data van 5.000 huishoudens verspreid over heel Nederland. Deze steekproef is representatief voor de Nederlandse bevolking doordat het een probability-based steekproef is. Dit betekent dat mensen op een systematische willekeurige manier zijn geselecteerd om zo een goede afspiegeling van de bevolking te krijgen. De steekproef omvat in totaliteit 7.500 individuen van 16 jaar en ouder. De steekproef is willekeurig getrokken uit het bevolkingsregister van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), waardoor zelfregistratie niet mogelijk is, deelname vindt uitsluitend plaats op uitnodiging (LISS Panel, 2024). 48% van de huishoudens die voor de initiële steekproef waren benaderd zijn lid geworden van het panel.

Een vast onderdeel van het panel is de LISS Core Study. Dit is een jaarlijks terugkerende studie die veranderingen in de levensloop van de panelleden in kaart brengt (LISS Panel, 2023). Zo wordt er onder andere onderzoek gedaan naar de politieke waarden en de religie en etniciteit van de panelleden. Naast deze kernstudie wordt ook aanvullende data verzameld voor diverse onderzoeksdoeleinden.

De personen in de steekproef zijn eerst per brief benaderd, gevolgd door telefonisch contact en/of een huisbezoek (LISS Panel, 2024). De initiële steekproef uit 2007 bestond uit 10.000 huishoudens en behaalde een succespercentage van 48%. In 2009 is, in samenwerking met het CBS, een verversingssteekproef getrokken met een gestratificeerde methode. Deze steekproef werd opgezet om de representativiteit van de moeilijk bereikbare groepen te verbeteren. Vervolgens is om de twee jaar opnieuw een verversingssteekproef getrokken, die al dan niet gestratificeerd werd. Panelleden vullen maandelijks een vragenlijst in wat ongeveer 60 minuten in beslag neemt. Voor hun deelname ontvangen zij een financiële vergoeding. Daarnaast verstrekt één lid per huishouden informatie over het huishouden zelf zoals de gezinssamenstelling, dit wordt regelmatig bijgewerkt.

Om inclusiviteit te waarborgen, ontvangen huishoudens zonder internet of computer een eenvoudig apparaat en internetverbinding van de organisatie zodat zij toch kunnen deelnemen.

Ongeveer 80% van de geselecteerde huishoudens neemt daadwerkelijk deel aan de vragenlijsten, met een responspercentage variërend tussen 50% en 80% (LISS Panel, 2024). Hoewel het panel representatief is voor de Nederlandse bevolking, zijn bepaalde groepen, zoals niet-westerse eerste generatie immigranten en oudere vrouwen, enigszins ondervertegenwoordigd (LISS Panel, 2024).

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van een samengestelde dataset van verschillende vragenlijsten uit het LISS-panel. Hierdoor varieert het aantal respondenten per vraag, omdat niet elke deelnemer alle vragen voorgelegd heeft gekregen. Dit resulteert in missende data, die is verwijderd om een consistente steekproef te verkrijgen. Uiteindelijk bestaat de definitieve steekproef voor dit onderzoek uit 2.104 respondenten.

3.2 Beschrijving procedure en onderzoeksdesign

Het LISS panel bestaat uit 8 kernvragenlijsten die betrekking hebben op de LISS Core Study (LISS Panel, 2022). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de vragenlijst over politiek en waarden. Daarnaast is er ook gebruik gemaakt van een incidentele module over democratische innovaties. Dit is een vragenlijst die eenmalig is afgenomen onder de deelnemers van het panel.

Stembereidheid en politiek vertrouwen is gemeten aan de hand van de vragenlijst over politiek en waarden. De data komt uit de 16^e wave die tussen december 2023 en maart 2024 is afgenomen. De vragenlijst is in totaliteit drie keer afgenomen. Bij de eerste afname is de vragenlijst aan 7312 panelleden voorgelegd waarvan 6303 panelleden (86,2%) de vragenlijst compleet hebben ingevuld. Bij de tweede afname is de vragenlijst voorgelegd aan 7432 panelleden waarvan 6334 panelleden (85,%) de vragenlijst compleet hebben ingevuld. Bij de derde en laatste afname is de vragenlijst voorgelegd aan 7480 panelleden waarvan 6337 (84,7%) de vragenlijst compleet hebben ingevuld.

Politieke vertegenwoordiging is gemeten aan de hand van de incidentele vragenlijst over democratische innovaties. De data van deze vragenlijst is tussen april en mei 2023 verzameld. De vragenlijst is één keer voorgelegd aan 6552 panelleden voorgelegd waarvan 5067 (77,3%) de vragenlijst compleet heeft ingevuld.

Voor de controle variabelen leeftijd, opleiding en herkomst is er gebruik gemaakt van een vragenlijst over achtergrondvariabelen van de panelleden die in 2022 is afgenomen. Deze vragenlijst wordt de huishoudbox genoemd en bestaat uit informatie over de algemene kenmerken van de huishoudens en individuele leden. Deze huishoudbox moet ingevuld zijn voordat een huishouden

mee kan doen aan de vragenlijsten. Daarnaast kunnen er maandelijks eventuele wijzigingen worden doorgegeven door één aangewezen lid van het huishouden.

3.3 Operationalisaties

3.3.1 Stembereidheid

De variabele stembereidheid is gemeten aan de hand van de vraag: “Hebt u tijdens de laatste Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2023 gestemd?”. Deze vraag meet stembereidheid door na te gaan of respondenten daadwerkelijk hun stem hebben uitgebracht tijdens de verkiezingen. Omdat hierbij wordt gevraagd naar concreet gedrag in plaats van naar intentie of houding is de kans op sociaal wenselijke antwoorden kleiner. Dit draagt bij aan de validiteit van de meting, aangezien het risico op vertekening door wenselijk geachte opvattingen wordt beperkt. De vraag kon door de respondenten met 1 ‘ja’ en 2 ‘nee’ worden beantwoord. Daarnaast konden de respondenten de vraag ook met 3 ‘niet stemgerechtigd’ en -9 ‘weet ik niet’ beantwoorden. Deze waarden staan voor antwoorden die niet gebruikt kunnen worden in het onderzoek. Alle respondenten met deze waarden zijn dan ook uit het onderzoek verwijderd. De variabele is vervolgens gehercodeerd naar een dummyvariabele die bestaat uit 0 is ‘nee’, 1 is ‘ja’ en 3 ‘niet stemgerechtigd’ en -99 ‘weet ik niet’ zijn als missing values aangegeven. De hercodering zorgt ervoor dat het effect van de variabele beter te interpreteren valt.

3.3.2 Politieke vertegenwoordiging

Om de variabele politieke vertegenwoordiging te meten is er gebruik gemaakt van de vraag “Vindt u dat er in de politiek genoeg wordt opgekomen voor de belangen van mensen zoals u?”. Deze vraag meet in hoeverre respondenten het gevoel hebben dat hun persoonlijke belangen worden gerepresenteerd in het politieke debat. Politieke vertegenwoordiging omvat echter meer dan enkel percepties van herkenning in het debat. Het gaat ook om de daadwerkelijke erkenning en vertaling van belangen in beleid en besluitvorming. Aangezien dit beleidsaspect buiten de reikwijdte van de gebruikte vraag valt, sluit de operationalisatie slechts gedeeltelijk aan bij het concept van politieke vertegenwoordiging. De vraag kon door de respondenten beantwoord worden met ‘veel te weinig’, ‘te weinig’, ‘genoeg’, ‘te veel’ en ‘veel te veel’. Deze antwoorden zijn in de dataset gelabeld met waarden van 1 tot en met 5, waarbij 1 ‘veel te weinig’ betekent en 5 ‘veel te veel’. Daarnaast kon er ook met 6 ‘weet ik niet’ geantwoord worden. De variabele is gehercodeerd waarbij de waarden 1 t/m 5 zijn behouden en de waarde 6 als missing value is aangegeven.

Deze waarde kan niet gebruikt worden in het onderzoek waardoor respondenten met deze waarde zijn verwijderd uit het onderzoek.

3.3.3 Politiek vertrouwen

Voor de meting van politiek vertrouwen is er gebruik gemaakt van twee vragen. Als eerste is het gemeten met de vraag “Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk hebt in politici?”. Bij deze vraag worden de respondenten gevraagd om te beoordelen hoeveel vertrouwen ze in de politici hebben. Politiek vertrouwen draait om het geloof in de goede intenties van machthebbers, waaronder ook politici vallen (Hague & Harrop, 1982). De respondenten konden de vraag beantwoorden op een 10-puntsschaal waarbij 1 ‘helemaal geen vertrouwen’ is en 10 ‘compleet vertrouwen’ is. Als tweede is politiek vertrouwen gemeten met de vraag “Kunt u op een schaal van 0 tot 10 aangeven hoeveel vertrouwen u persoonlijk hebt in politieke partijen”. Bij deze vraag werden de respondenten gevraagd om hun vertrouwen in politieke partijen te beoordelen die ook een onderdeel zijn van de machthebbers uit de definitie van Hague en Harrop (1982). De respondenten konden de vraag beantwoorden op een 10-puntsschaal waarbij 1 ‘helemaal geen vertrouwen’ is en 10 ‘compleet vertrouwen’ is. De items die samen politiek vertrouwen vormen hebben een Cronbach’s Alpha van 0,953. Dit betekent dat er een sterke onderlinge samenhang tussen de twee items is en ze goed samengevoegd kunnen worden.

3.3.4 Leeftijd

Voor de meting van de leeftijd werd er aan de respondent gevraagd om hun leeftijd als open antwoord in te vullen.

3.3.5 Opleiding

Voor het meten van de opleiding werd er aan de respondenten gevraagd naar de hoogste opleiding die ze met een diploma hebben afgerond. De antwoordcategorieën bestaan hier uit 1 ‘basisonderwijs’, 2 ‘vmbo’, 3 ‘havo/vwo’, 4 ‘mbo’, 5 ‘hbo’, 6 ‘wo’. Daarnaast kon er ook 7 ‘anders’, 8 ‘(nog) geen onderwijs afgerond’ en 9 ‘volgt nog geen onderwijs’ worden ingevuld. De variabele is gehercodeerd waarbij de waarden 1 t/m 6 zijn behouden en de waarden 7, 8 en 9 als missing values zijn aangegeven.

3.3.6 Herkomst

Voor de meting van de herkomst van de respondenten is hun herkomst gevraagd en ingedeeld in categorieën. De categorieën bestaan uit 0 ‘autochtone herkomst’, 101 ‘eerste generatie van niet-Nederlandse, westerse afkomst’, 102 ‘eerste generatie van niet-Nederlandse, niet-westerse

afkomst', 201 'tweede generatie van niet-Nederlandse, westerse afkomst' en 202 'tweede generatie niet-Nederlandse, niet-westerse afkomst'. Daarnaast kon er ook met 999 'herkomst onbekend of deel gegevens onbekend' geantwoord worden. De variabele is gehercodeerd naar een dummyvariabele zodat de afkomst makkelijker te interpreteren valt. Voor de hercodering geldt 0 is 0 en 101, 102, 201 en 202 is 1. Hierbij staat 0 voor iemand zonder migratieachtergrond en 1 voor iemand met een migratieachtergrond. Deze indeling is op basis van de definitie van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2009). Verder geldt dat 999 als missing value is aangegeven.

3.4 Analyseopzet

Voordat de statische analyse wordt uitgevoerd om de hypothesen te toetsen zal er eerst naar de verdeling van de data worden gekeken. Dit wordt gedaan aan de hand van de beschrijvende statistieken en frequentieverdeling van de variabelen. Dit zal een duidelijk beeld geven van de kenmerken van de steekproef waarbij er vervolgens rekening gehouden kan worden met eventuele opvallende scores in de verdere analyse. Vervolgens zal er een bivariate analyse uitgevoerd worden. Hierin worden de correlaties tussen alle variabelen weergegeven. Deze correlaties laten onder andere zien in hoeverre de invloedsfactoren elkaar beïnvloeden en daarnaast ook hoe ze de stembereidheid beïnvloeden. Het is belangrijk om deze relaties te onderzoeken zodat eventuele common causes en cofounders signaleerd kunnen worden.

Hierna zal er een modelinspectie worden gedaan om te kijken of het logistische regressiemodel goed bij de data past. Er zal naar de Hosmer-Lemeshow toets en de Likelihood-Ratio toets worden gekeken om de fit van het model te kunnen beoordelen. De Hosmer-Lemeshow toets kijkt hierbij naar hoe goed het model de geobserveerde uitkomsten kan voorspellen en de Likelihood-Ratio toets kijkt naar het verschil in deviance tussen de modellen, wat als het ware een foutmaat is. Ook zullen de assumpties die bij logistische en lineaire regressies horen worden besproken om zo te bepalen of de resultaten van de analyses betrouwbaar zijn. Daarnaast zal er gecontroleerd worden voor eventuele uitbijters. Om een goede conclusie te kunnen trekken over de steekproef is het belangrijk dat er geen respondenten met extreme en afwijkende antwoorden in de steekproef zitten. Er zal aan de hand van de leverage en DFBETA waarden worden gecontroleerd voor uitbijters die een grote invloed kunnen hebben op de uitkomsten van het onderzoek.

Voor het toetsen van de hypothesen zal gebruik gemaakt worden van een multiële logistische regressieanalyse. Er is gekozen voor een logistisch model, omdat de afhankelijke variabele een binaire variabele is. In de analyse zal gebruik gemaakt worden van vier verschillende modellen. In het eerste model zal er alleen gekeken worden naar de invloed van de controle variabelen op de stembereidheid. In het tweede model zal gekeken worden naar de relatie tussen

politieke vertegenwoordiging en stembereid, gecontroleerd voor leeftijd, opleiding en herkomst. In het derde model zal gekeken worden naar de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en politiek vertrouwen, gecontroleerd voor leeftijd, opleiding en herkomst. In het vierde en laatste model zal gekeken worden naar de relatie tussen politieke vertegenwoordiging, politiek vertrouwen en stembereidheid, gecontroleerd voor leeftijd, opleiding en herkomst. De eerste hypothese over de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid zal getoetst worden aan de hand van model 2. De tweede hypothese over het mediërende effect van politiek vertrouwen op de relatie van tussen politieke vertegenwoordiging zal getoetst worden aan de hand van het model 2, 3 en 4. Aan de hand van model 3 wordt er gekeken of de mediator politiek vertrouwen wordt beïnvloed door politieke vertegenwoordiging om vast te kunnen stellen of mogelijk sprake is van een mediatie. Vervolgens wordt er gekeken naar de eventuele verandering in de helling van politieke vertegenwoordiging in model 2 en model 4 om vast te kunnen stellen of er sprake is van een mediatie.

4. Resultatenparagraaf

4.1 Beschrijvende statistieken

4.1.1 Univariante statistieken

De univariate statistieken van de variabelen die zijn opgenomen in de analyse worden weergegeven in Tabel 1. Hieruit blijkt dat een groot deel van de respondenten heeft deelgenomen aan de verkiezingen: 92,44% van de steekproef gaf aan te hebben gestemd tijdens de laatste Tweede Kamerverkiezingen. Dit percentage ligt aanzienlijk hoger dan de daadwerkelijke landelijke opkomst, die bij deze verkiezingen 77,6% was (Opkomst bij de verkiezingen, 2025). Dit wijst op een oververtegenwoordiging van stemmers in de steekproef.

Wat betreft politieke vertegenwoordiging vinden respondenten gemiddeld dat de politiek niet voldoende opkomt voor hun belangen. De gemiddelde score van 2,23 ($SD=0,70$) op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (volledig) wijst erop dat veel respondenten het gevoel hebben dat de politiek hun belangen in beperkte mate vertegenwoordigt. De resultaten van het onderzoek van SCP laten zien we dat 55% van de Nederlanders Den Haag een onvoldoende gaf in 2024 (Miltenburg et al., 2024). De mening van de burgers lijkt hier redelijk overeen te komen met die van de respondenten uit de steekproef.

Tabel 1 laat zien dat het politiek vertrouwen onder de respondenten laag is. De gemiddelde score is 4,31 op een schaal van 1 tot 10 ($SD=2,15$). Dit betekent dat de meeste respondenten eerder weinig dan veel vertrouwen hebben in de politiek. De relatief hoge standaarddeviatie duidt op een grote spreiding in politieke opvattingen binnen de groep, sommige respondenten hebben aanzienlijk meer vertrouwen dan anderen. Als we naar de bevolking kijken zien we dat in 2023 63% van de Nederlanders weinig vertrouwen had in de politiek (Ipsos, 2023). Dit komt redelijk overeen met de mening van de respondenten uit de steekproef.

Uit de tabel blijkt ook dat oudere mensen oververtegenwoordigd zijn in de steekproef. De gemiddelde leeftijd is 59,75 jaar, met een standaarddeviatie van 16,46. Dit wijst op een brede spreiding in leeftijden, maar jongere respondenten zijn duidelijk ondervertegenwoordigd. Slechts 25% van de deelnemers is jonger dan 50 jaar. De gemiddelde leeftijd in Nederland is 42,4 jaar dat is een stuk lager dan de gemiddelde leeftijd van de respondenten uit de steekproef (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.).

Wat betreft opleidingsniveau zien we een overeenkomst met de populatie. Hoewel het gemiddelde van 3,99 ($SD=1,42$) op een schaal van 1 (laag opgeleid) tot 6 (hoog opgeleid) iets boven het midden van de schaal ligt, komt dit redelijk overeen met de landelijke trend waarin de meeste Nederlanders middelbaar tot hoger zijn opgeleid. De meeste Nederlanders zijn namelijk middel tot hoog opgeleid (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024).

Als we tot slot naar herkomst kijken zien we dat mensen met een migratieachtergrond goed vertegenwoordigd zijn. Uit tabel 1 blijkt dat 14,92% van de respondenten een migratieachtergrond heeft. Dit komt redelijk goed overeen met de Nederlandse bevolking waarvan 16,2% een migratieachtergrond heeft (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.).

Tabel 1: Beschrijving van de univariate statistieken van de dataset: gemiddelde, standaarddeviatie, minimum, maximum, 1^e kwartiel en 3^e kwartiel

<i>Variabele</i>	<i>Gemiddelde (standaarddeviatie)</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Q1</i>	<i>Q3</i>	<i>N totaal</i>
<i>Leeftijd</i>	59,75 (16,46)	17,00	94,00	50,00	73,00	2104
<i>Opleiding</i>	3,99 (1,42)	1,00	6,00	3,00	5,00	2104
<i>Herkomst (0=geen migratieachtergrond ; 1=migratieachtergr ond)</i>	85,08% geen migratieachtergrond 14,92% migratieachtergrond					
<i>Stembereidheid (0=nee; 1=ja)</i>	7,56% niet 92,44% wel					
<i>Politieke vertegenwoordiging</i>	2,23 (0,70)	1,00	5,00	2,00	3,00	2104
<i>Politiek vertrouwen</i>	4,31 (2,15)	0,00	10,00	3,00	6,00	2104

4.1.2 Bivariate statistieken

In tabel 2 zijn de correlaties weergegeven tussen alle variabelen die zijn opgenomen in de analyse. Voor de correlaties tussen twee continue variabelen, en tussen een continue en een dichotome variabele, is gebruikgemaakt van de Pearson-correlatiecoëfficiënt. Voor de samenhang tussen twee categorische (binaire) variabelen is de Phi-coëfficiënt berekend.

Uit tabel 2 blijkt dat als mensen zich meer vertegenwoordigd voelen in de politiek ze ook meer vertrouwen in de politiek zullen hebben. De correlatie laat namelijk zien dat er een sterke positieve samenhang is tussen de variabelen ($r=0,54$; $p<0,01$). Dit is in lijn met de theoretische verwachting dat een toename in het ervaren van politieke vertegenwoordiging samenhangt met een hoger politiek vertrouwen. Daarnaast laat tabel 2 zien dat als het politieke vertrouwen van mensen stijgt als hun bereidheid om te gaan stemmen ook zal toenemen zoals de literatuur voorspelt. De correlatie laat alleen zien dat dit verband erg zwak is ($r=0,09$; $p<0,01$). Opvallend is echter dat er

nauwelijks een samenhang bestaat tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid ($r=0,02$; $p=0,297$). Dit is in tegenspraak met de voorspelling uit hypothese 1.

Als er naar de controle variabelen gekeken wordt zien we dat als de leeftijd van de respondenten toeneemt ze meer bereid zijn om te gaan stemmen. Dit zou betekenen dat de mensen die stemmen over het algemeen een hogere leeftijd hebben. De correlatie laat alleen zien dat de samenhang vrij zwak is ($r=0,09$; $p<0,005$). Tabel 1 laat ook zien dat als mensen hoger opgeleid zijn zij zich sneller vertegenwoordigd voelen door de politiek. Mensen die lager opgeleid zijn zullen dus minder politieke representatie ervaren. De samenhang is alleen wel redelijk zwak als er naar de correlatie gekeken wordt ($r=0,22$; $p<0,01$). Daarnaast laten de resultaten ook zien dat als mensen hoger opgeleid zijn zij meer vertrouwen hebben in de politiek. Het vertrouwen in de politiek is dus lager onder mensen die laag opgeleid zijn ($r=0,19$; $p<0,01$). Tot slot laat de tabel zien dat mensen met een migratieachtergrond minder bereid zijn om te gaan stemmen dan mensen zonder een migratieachtergrond. Dit betekent dat er in verhouding meer mensen zonder een migratieachtergrond stemmen. De correlatie laat echter zien dat dit negatieve verband vrij zwak is ($r=-0,15$; $p<0,01$).

Tabel 2: Correlatie tussen alle variabelen die zijn opgenomen in de analyse

Variabele	1.	2.	3.	4.	5.	6
						.
1. Leeftijd	-					
2. Opleiding	-0,22** ^a	-				
3. Herkomst (0=geen migratieachtergrond; 1=migratieachtergrond)	-0,09** ^a	0,03 ^a	-			
4. Stembereidheid (0=nee; 1=ja)	0,09** ^a	0,10** ^a	-0,15** ^b	-		
5. Politieke vertegenwoordiging	-0,03 ^a	0,22** ^a	-0,03 ^a	0,02 ^a	-	
6. Politiek vertrouwen	-0,01 ^a	0,19** ^a	-0,04 ^a	0,09** ^a	0,54** ^a	-

* Significant bij $p<0,05$, ** Significant bij $p<0,01$; tweezijdig getoetst; N is 2104.

^a Pearson's correlatie op basis van t-toets

^b Phi-coëfficiënt op basis van chi-kwadraattoets

4.2 Modelinspectie

4.2.1 Modelfit

Er zal naar de Hosmer-Lemeshow toets en de Likelihood-Ratio toets worden gekeken om de fit van model 1, 2 en 4 te kunnen beoordelen. De Hosmer-Lemeshow toets laat zien dat alle modellen geen slechte fit hebben ($X^2=5,71$; $p=0,68$; $X^2=5,20$; $p=0,74$; $X^2=6,48$; $p=0,59$). Dit betekent dat de voorspelde en geobserveerde waarden van de modellen goed met elkaar overeenkomen. De Likelihood-Ratio toets laat zien model 4 de laagste deviance heeft en dat betekent dat model 4 minder fouten heeft gemaakt dan model 1 en model 2 ($LR=1046,91$; $p<0,01$); ($LR=1046,89$; $p=0,89$); ($LR=1031,50$; $p<0,01$). Model 4 past dus het beste bij de data.

Model 3 is lineair en daardoor moet de fit aan de hand van de R^2 worden beoordeeld, dit betekent dat dit model ook niet met de andere modellen vergeleken kan worden. De R^2 van dit model is 0,04. Dit betekent 4,00% van de variantie in politiek vertrouwen wordt verklaard door politiek vertrouwen, leeftijd, opleiding en herkomst. Dit is een redelijk lage waarde en dat betekent dat het model niet heel goed is voor het voorspellen van de stembereidheid van mensen

4.2.2 Assumpties en multicollineariteit

De modellen bestaan zowel uit logistische als lineaire regressieanalyse, dit betekent dat er voor de modellen naar verschillende assumpties gekeken moet worden. De modellen die rechtstreeks gebruikt worden voor het toetsen van de hypothesen zijn logistisch waardoor er hier alleen naar deze assumpties gekeken zal worden. De assumpties van model 3 worden kort in bijlage 3 besproken.

Voor logistische regressie moet er worden voldaan aan de assumptie van onafhankelijke observaties. De steekproef bestond eerst uit meerdere respondenten uit hetzelfde huishouden. Deze respondenten zijn echter niet onafhankelijke van elkaar. Er is daarom uit elk huishouden één respondent geselecteerd zodat er geen sprake is van afhankelijke respondenten. Deze selectie zorgt ervoor dat deze assumptie niet geschonden is.

Het is daarnaast ook belangrijk om te analyseren of er sprake is van multicollineariteit. Aan de hand van de VIF-scores wordt er voor multicollineariteit gecontroleerd. De VIF-scores van de variabelen liggen allemaal onder de grenswaarde, dit wordt verder toegelicht in bijlage 3. Dit betekent dat de onafhankelijke variabelen onderling geen sterke relatie hebben en er dus geen sprake is van multicollineariteit.

4.2.3 Uitbijters

De uitbijters zijn vastgesteld met behulp van de leverage en DFBETA waarden. Om te bepalen of er

sprake is van een uitbijter zijn er bepaalde drempelwaardes opgesteld. Op basis hiervan blijkt dat er een aanzienlijk aantal uitbijters aanwezig zijn in de dataset. Opvallend is dat deze uitbijters voornamelijk bestaan uit respondenten met een migratieachtergrond die daarnaast laag scoren op politiek vertrouwen, dit wordt verder toegelicht in bijlage 3.

Om de invloed van deze uitbijters op de analyse te onderzoeken, is een aanvullende analyse uitgevoerd waarin de 100 grootste uitbijters zijn verwijderd (de 100 hoogste leverage waarden). Dit leidde tot een aantal verschillen in de hellingen van variabelen. Zo is de constante van de modellen nu negatief in plaats van positief, dit zou kunnen betekenen dat er tussen de uitbijters veel mensen zaten die wel hadden gestemd. Ook zijn de odds-ratio's enkele decimalen gestegen of gedaald. Deze verschillen waren echter minimaal en hadden ook geen effect op de uitkomsten van de toetsing van de hypothesen. Doordat er geen effect is op de resultaten en de uitbijters respondenten zijn met valide scores is er besloten om voor de analyses verder te gaan met de dataset inclusief de respondenten die als uitbijters worden gezien.

4.3 Hypothesetoetsing

Voor dit onderzoek zijn er twee hypothesen getoetst aan de hand van de resultaten uit de regressieanalyse die in tabel 3 staan weergegeven. In bijlage 2 staat een volledige weergave van de regressieanalyses.

4.3.1 Politieke vertegenwoordiging

De eerste hypothese stelt dat als mensen zich meer vertegenwoordigd voelen door de politiek hun bereidbaarheid om te gaan stemmen zal toenemen. Voor de beoordeling van deze hypothese wordt er naar model 2 gekeken. Het model laat zien dat mensen die zich politiek vertegenwoordigd voelen minder bereid zijn om te gaan stemmen dan mensen die zich niet of minder politiek vertegenwoordigd voelen ($OR=0,98$; $p=0,89$). De odds-ratio laat zien dat bij elke eenheid stijging in politieke vertegenwoordiging de odds op stembereidheid 0,98 keer zo klein worden, gegeven dat de overige variabelen constant blijven. Dit laat zien dat politieke vertegenwoordiging een heel klein effect heeft op de stembereidheid. Om dit effect beter te kunnen begrijpen wordt er gekeken naar een voorbeeld waarbij de kans op stembereidheid wordt voorspeld voor een persoon die een leeftijd heeft van 65 zonder migratieachtergrond. Als deze persoon een waarde van 1 scoort op politieke vertegenwoordiging en op de overige variabelen gemiddeld scoort heeft die persoon een kans van 94,61% om bereid te zijn om te gaan stemmen. Als deze persoon een 5 scoort op politieke vertegenwoordiging en op de overige variabelen gemiddeld scoort heeft deze respondent een kans van 94,20% om te gaan stemmen. Dit laat zien dat de stembereid van mensen van 65 zonder

migratieachtergrond die zich politiek vertegenwoordigd voelen iets lager is dan als zij zich niet politiek vertegenwoordigd voelen. Er is dus een heel klein effect van politieke vertegenwoordiging op de stembereidheid. Uit de literatuur is gebleken dat mensen zonder migratieachtergrond zich vaak beter vertegenwoordigd voelen en ook meer stemmen dan jongere mensen met een migratieachtergrond. Deze kansen zijn dan ook niet in lijn met wat er verwacht zou worden. Als er gekeken wordt naar de kans op de stembereidheid van personen die op opleiding een 4 scoren en een migratieachtergrond hebben is deze kans bij een score van 1 op politieke vertegenwoordiging 83,41% en bij een score van 5 op politieke vertegenwoordiging 83,13%. Dit laat zien dat mensen die lager opgeleid zijn en een migratieachtergrond hebben iets minder bereid zijn om te gaan stemmen als de mate waarin zij zich politiek vertegenwoordigd voelen toeneemt. Mensen die lager opgeleid zijn en mensen met een migratieachtergrond stemmen vaak minder bij verkiezingen, volgens de literatuur deels doordat zij zich minder vertegenwoordigd voelen door de politiek (Den Ridder et al., 2023). Uit de kansen blijkt echter dat hun stembereidheid ook niet toeneemt als zij zich meer politiek vertegenwoordigd voelen. Het effect van politieke vertegenwoordiging op stembereidheid is negatief in plaats van positief zoals voorspeld werd. Daarnaast is het effect klein en ook niet significant, de p -waarde ligt namelijk boven het significantieniveau van 0,05. Dit betekent dat de hypothese op basis van de toets verworpen zal moeten worden.

4.3.2 Politiek vertrouwen

De tweede hypothese stelt dat het effect van politieke vertegenwoordiging op de stembereidheid van burgers deels wordt verklaard door het politieke vertrouwen van mensen. Uit de toetsing van de eerste hypothese is gebleken dat er geen verband is tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid. Dit betekent dat er ook geen sprake kan zijn van een mediatie aangezien er geen relatie is waarvan politiek vertrouwen een deel zal kunnen verklaren. Er zal echter wel gekeken worden naar de losse effecten uit de mediatie.

Model 3 laat zien dat als mensen zich politiek vertegenwoordigd voelen hun vertrouwen in de politiek ook toeneemt ($B=1,61$; $p=0,001$). De p -waarde ligt onder het significantieniveau van 0,001 en dat betekent dat deze relatie tussen politieke vertegenwoordiging en politiek vertrouwen significant is. Bij elke eenheid stijging in politieke vertegenwoordiging neemt het politiek vertrouwen met 1,61 toe. Daarnaast laat de R^2 zien dat door politieke vertegenwoordiging en de controlevariabelen 30,00% van de variantie in politiek vertrouwen wordt verklaard. Zonder de toevoeging van politieke vertegenwoordiging was de verklaarde variantie door de controle variabelen 4,20%. Het grootste gedeelte van de variantie in politiek vertrouwen wordt dus door politieke vertegenwoordiging verklaard. Dit model toont dus aan dat er een relatie is tussen politieke

vertegenwoordiging en politiek vertrouwen.

Model 4 laat zien dat het effect van politieke vertegenwoordiging op stembereidheid significant wordt na toevoeging van politiek vertrouwen ($OR=0,72$; $p=0,02$). Politiek vertrouwen onderdrukt hier de irrelevante variantie in politieke vertegenwoordiging waardoor de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en de stembereidheid sterker naar voren komt. De odds-ratio laat zien dat bij elke eenheid stijging in politieke vertegenwoordiging de odds op stembereidheid 0,78 keer zo klein worden, gegeven dat de overige variabelen constant blijven. Om dit effect beter te begrijpen wordt er weer naar een voorbeeld gekeken waarbij de kans op stembereidheid wordt berekend voor een persoon van 65 zonder migratieachtergrond. Als deze persoon een waarde van 1 scoort op politieke vertegenwoordiging en op de overige variabele gemiddeld scoort heeft die persoon een kans van 94,45% om bereid te zijn om te gaan stemmen. Als deze persoon een 5 scoort op politieke vertegenwoordiging en op de overige variabelen gemiddeld scoort heeft deze respondent een kans van 88,32% om te gaan stemmen. Dit laat zien dat de stembereid van mensen van 65 zonder migratieachtergrond die zich politiek vertegenwoordigd voelen lager is dan als zij zich niet politiek vertegenwoordigd voelen. Er is dus een redelijk groot effect van politieke vertegenwoordiging op de stembereidheid. Dit toont aan dat er sprake is van een suppressoreffect. Politiek vertrouwen versterkt hier het effect tussen politieke vertegenwoordiging en de stembereidheid doordat het de irrelevante ruis onderdrukt.

Model 4 toont ook aan dat er een significante relatie is tussen politiek vertrouwen en de stembereidheid van mensen. Als het politiek vertrouwen van mensen toeneemt zal ook hun stembereidheid toenemen ($OR=1,20$; $p=0,001$). De odds-ratio laat zien dat bij elke eenheid stijging in politiek vertrouwen de odds op stembereidheid 1,20 keer zo groot wordt, gegeven dat de overige variabelen constant blijven. Om dit effect beter te kunnen begrijpen wordt er weer naar een voorbeeld gekeken waarbij de kans op stembereidheid wordt berekend voor een persoon van 65 zonder migratieachtergrond. Als deze persoon een 0 scoort op politiek vertrouwen en op de overige variabele gemiddeld scoort heeft die persoon een kans van 89,41% om bereid te zijn om te gaan stemmen. Als deze persoon een 10 scoort op politiek vertrouwen en op de overige variabele gemiddeld scoort heeft die persoon een kans van 98,08% om bereid te zijn om te gaan stemmen. Dit laat zien dat de stembereidheid van mensen die 65 en geen migratieachtergrond hebben toeneemt als zij meer vertrouwen hebben in de politiek. Uit de literatuur bleek ook dat deze groep mensen meer vertrouwen heeft en vaker stemt dan mensen met een migratieachtergrond (Den Ridder et al., 2023). De kans laat ook zien dat deze mensen bijna allemaal bereid zijn om te gaan stemmen. Als er gekeken wordt naar de kans op de stembereidheid van personen die op opleiding een 4 scoren en een migratieachtergrond hebben is deze kans bij een score van 0 op politiek vertrouwen 70,71% en

bij een score van 10 op politiek vertrouwen 93,60%. Dit laat zien dat mensen die lager opgeleid zijn en een migratieachtergrond hebben meer bereid zijn om te gaan stemmen als hun politieke vertrouwen toeneemt. Dit is in lijn met de verwachtingen uit de literatuur die voorspelden dat mensen sneller zullen stemmen als ze meer politiek vertrouwen hebben.

Hoewel de verwachte mediatie van politiek vertrouwen in de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid niet werd aangetoond, toont de analyse aan dat politiek vertrouwen op zichzelf wel een positieve invloed uitoefent op de bereidheid om te stemmen. Daarnaast is sprake van een suppressoreffect, de toevoeging van politiek vertrouwen zorgt ervoor dat de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid sterker naar voren komt.

Tabel 3: Resultaten van een logistische regressieanalyse met stembereidheid als afhankelijke variabele

	Model 1			Model 2			Model 4		
	<i>b</i> (<i>SE</i>)	<i>P</i>	Exp(<i>b</i>)	<i>b</i> (<i>SE</i>)	<i>P</i>	Exp(<i>b</i>)	<i>b</i> (<i>SE</i>)	<i>P</i>	Exp (<i>b</i>)
<i>Constante</i>	0,28(0,40)	0,490	1,32	0,31(0,47)	0,506	1,36	0,31(0,47)	0,505	1,36
<i>Leeftijd</i>	0,02(0,01)**	<0,001	1,02	0,02(0,01)**	<0,001	1,02	0,02(0,01)**	<0,001	1,02
<i>Opleiding</i>	0,32(0,06)**	<0,001	1,38	0,32(0,06)**	<0,001	1,38	0,31(0,06)**	<0,001	1,36
<i>Herkomst (0=geen migratieachtergrond; 1=migratieachtergrond)</i>	-1,15(0,19)**	<0,001	0,32	-1,15(0,19)**	<0,001	0,32	-1,15(0,19)**	<0,001	0,32
<i>Politieke vertegenwoordiging</i>				-0,02(0,12)	0,894	0,98	-0,32(0,14)*	0,024	0,72
<i>Politiek vertrouwen</i>							0,18(0,05)**	<0,001	1,20
<i>Deviance (-2LL)</i>	1046,91			1046,89			1031,50		
<i>X²-toets (LR)</i>	80,06**	<0,001		0,02	0,984		15,39**	<0,001	
<i>Hosmer-Lemeshow</i>	5,71	0,680		5,20	0,736		6,48	0,594	

* Significant bij $p < 0,05$, ** Significant bij $p < 0,01$; tweezijdig getoetst; N is 2104.

Tabel 4: Resultaten van een lineaire regressieanalyse met politiek vertrouwen als afhankelijke variabele

Model 3		
	<i>b</i> (<i>SE</i>)	<i>P</i>
<i>Constante</i>	0,13(0,23)	0,584
<i>Leeftijd</i>	0,00(0,00)	0,328
<i>Opleiding</i>	0,12(0,03)**	<0,001
<i>Herkomst (0=geen migratieachtergrond; 1=migratieachtergrond)</i>	-0,06(0,11)	0,570
<i>Politieke vertegenwoordiging Politiek vertrouwen</i>	1,61(0,06)**	<0,001
<i>R²</i>	0,30	
<i>Adjusted R²</i>	0,30	

* Significant bij $p < 0,05$, ** Significant bij $p < 0,01$; tweezijdig getoetst; N is 2104.

5. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gekeken naar het effect van politieke vertegenwoordiging op de stembereidheid van burgers. Daarnaast is onderzocht in hoeverre politiek vertrouwen een rol speelt binnen deze relatie. De centrale onderzoeksvraag luidde: *In hoeverre beïnvloedt politieke vertegenwoordiging de stembereidheid van burgers en draagt politiek vertrouwen bij aan deze samenhang?* Om deze vraag te beantwoorden is een logistische regressieanalyse uitgevoerd met data uit het LISS-panel.

Uit de analyse kwam naar voren dat er een negatief verband bestaat tussen politieke vertegenwoordiging en de stembereidheid van mensen. Als mensen zich meer vertegenwoordigd voelen neemt hun kans op stembereidheid af. Deze relatie was echter pas significant na de toevoeging van politiek vertrouwen aan het model, wat duidt op een suppressoreffect. Deze uitkomst wijkt af van eerdere bevindingen in de literatuur, waarin doorgaans een positief effect wordt gevonden (Prats & Meunier, 2021). Zo concluderen Prats en Meunier (2021) dat wanneer burgers het gevoel hebben dat hun belangen serieus worden genomen en vertegenwoordigd zijn, zij eerder het idee hebben dat hun stem ertoe doet en daardoor gemotiveerd zijn om te stemmen. De resultaten van de analyse laten juist het tegenovergestelde van deze bevinding zien. Een mogelijke verklaring voor de afwijkende bevindingen in dit onderzoek ligt in enkele methodologische beperkingen, zoals de beperkte representativiteit van de steekproef en het compacte meetinstrument voor politieke vertegenwoordiging.

De dataset toont een opvallend hoog percentage respondenten dat aangeeft te hebben gestemd: 92,44% rapporteerde deelname aan de meest recente Tweede Kamerverkiezingen. In werkelijkheid lag de opkomst aanzienlijk lager, namelijk op 77,60% (Opkomst bij de verkiezingen, 2025). Deze discrepantie kan verklaard worden door sociaal wenselijk antwoordgedrag, aangezien het stemgedrag is gebaseerd op zelfrapportage. Dit beperkt de validiteit van de meting, omdat het resultaat afwijkt van de werkelijke situatie. De meting kan echter als betrouwbaar worden beschouwd, omdat het aannemelijk is dat respondenten bij herhaalde bevraging hetzelfde antwoord zouden geven. Er is ook sprake van een scheve leeftijdsverdeling in de steekproef. De gemiddelde leeftijd van de respondenten ligt rond de 60 jaar, terwijl het landelijke gemiddelde ongeveer 42 jaar bedraagt (Centraal Bureau voor de Statistiek, z.d.). Aangezien ouderen vaker stemmen dan jongeren (Ipsos, 2023), kan deze oververtegenwoordiging van oudere respondenten eveneens bijdragen aan een vertekend beeld. Zowel de verhoogde gerapporteerde stembereidheid als de afwijkende leeftijdsopbouw tasten de representativiteit van de steekproef aan. Dit heeft directe gevolgen voor de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten. Doordat de steekproef niet overeenkomt met de samenstelling van de Nederlandse bevolking, kunnen de bevindingen niet zonder meer worden doorgetrokken naar de gehele populatie.

Een belangrijke beperking van het onderzoek betreft de operationalisatie van het concept politieke vertegenwoordiging. De gebruikte vraag richt zich op de mate waarin respondenten vinden dat er in de politiek voldoende wordt opgekomen voor hun belangen. Hoewel dit een relevant aspect is, dekt het niet het volledige theoretische concept. Politieke vertegenwoordiging omvat namelijk niet alleen de herkenning van eigen belangen in het politieke debat, maar ook de daadwerkelijke erkenning en verwerking van deze belangen in beleid. In de literatuur zien we dat mensen vooral waarde hechten aan de mate waarin hun belangen worden meegenomen in het besluitvormingsproces rondom beleidsvorming (Den Ridder et al., 2023). De huidige vraagstelling richt zich uitsluitend op het subjectieve, perceptieve aspect van vertegenwoordiging en laat het beleidsmatige element buiten beschouwing. Bovendien laat de formulering “de politiek” ruimte voor uiteenlopende interpretaties. Respondenten kunnen denken aan het gehele parlement, aan politieke partijen, of enkel aan het zittende kabinet. Wanneer respondenten bijvoorbeeld alleen aan het kabinet denken, en de partij waarop zij gestemd hebben daar geen onderdeel van uitmaakt, kunnen zij ten onrechte aangeven zich niet vertegenwoordigd te voelen. Evenzo kunnen respondenten die zich beleidsmatig wel vertegenwoordigd voelen, maar zich niet persoonlijk aangesproken voelen in het debat, een negatief antwoord geven. Deze onduidelijkheden in interpretatie en reikwijdte van de vraag kunnen ertoe leiden dat het aandeel respondenten dat zich politiek vertegenwoordigd voelt, in de data lager uitvalt dan in werkelijkheid het geval is. Dit kan deels verklaren waarom in dit onderzoek een negatief verband is gevonden tussen ervaren politieke vertegenwoordiging en stembereidheid. Respondenten die zich ondervertegenwoordigd achten, stemmen mogelijk juist om verandering te realiseren. Hierdoor kan de conclusie ontstaan dat een lagere ervaren vertegenwoordiging samenhangt met een hogere stembereidheid, terwijl dit verband mogelijk berust op een onduidelijke operationalisatie van het concept.

Voor vervolgonderzoek is het aan te bevelen gebruik te maken van een meetinstrument dat de verschillende dimensies van politieke vertegenwoordiging vollediger en gericht omvat. In dit onderzoek is gebruikt gemaakt van LISS-data, waarin de beschikbare vragen het concept slechts beperkt en vrij algemeen benaderen. Om een beter begrip te krijgen van de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid, is het van belang een instrument te hanteren dat expliciet onderscheid maakt tussen bijvoorbeeld perceptie van vertegenwoordiging in het politieke debat, beleidsmatige erkenning van belangen, en de verschillende niveaus waarop men ‘de politiek’ interpreteert zoals het kabinet versus het gehele parlement. Dit kan meer inzicht geven in de vraag of ervaren vertegenwoordiging altijd een negatieve invloed heeft op stembereidheid, of dat dit afhangt van de manier waarop mensen politieke vertegenwoordiging invullen. Omdat de huidige dataset deze nuance niet kon bieden, zal vervolgonderzoek aangewezen zijn op een andere, rijkere

dataset of op het verzamelen van nieuwe, specifiek op dit doel afgestemde data. Bovendien is het wenselijk om een meer representatieve steekproef te gebruiken dan in deze studie het geval was. Een representatievere steekproef versterkt de externe validiteit van het onderzoek en maakt het mogelijk om uitspraken te doen die beter generaliseerbaar zijn naar de bredere bevolking. Zo kan vervolgonderzoek bijdragen aan een nauwkeuriger en bruikbaar inzicht in hoe politieke vertegenwoordiging samenhangt met stembereidheid, en op welke aspecten beleidsmakers kunnen inspelen om de democratische participatie te versterken.

Uit de analyse kwam ook naar voren dat politiek vertrouwen een significante en positieve invloed heeft op stembereidheid. Als mensen meer vertrouwen hebben in de politiek zijn zij sneller geneigd om te gaan stemmen. Deze bevinding sluit aan bij de literatuur waarin politiek vertrouwen eveneens als belangrijke verklarende factor voor stembereidheid wordt aangewezen. Uit het onderzoek van Hooghe (2018) bleek namelijk dat een hoger politiek vertrouwen de kans om te gaan stemmen vergroot. Dit zien we ook terug in de resultaten van de analyse. Er kan alleen geen uitspraak worden gedaan over een eventueel mediërend effect van politiek vertrouwen aangezien er geen direct effect is gevonden van politieke vertegenwoordiging op stembereidheid in het model zonder de toevoeging van politiek vertrouwen. Er werd echter wel een suppressoreffect gevonden, na de toevoeging van politieke vertrouwen werd er een significant direct effect van politieke vertegenwoordiging op stembereidheid gevonden. Dit wijst erop dat politiek vertrouwen bepaalde ruis of overlappende variantie onderdrukt die het directe verband tussen vertegenwoordiging en stembereidheid anders maskeert. Voor toekomstig onderzoek is het daarom essentieel om gebruik te maken van verfijnde meetinstrumenten die de onderlinge dynamiek tussen politieke vertegenwoordiging, politiek vertrouwen en stemgedrag nauwkeuriger in kaart brengen.

Samenvattend laat dit onderzoek zien dat de relatie tussen politieke vertegenwoordiging en stembereidheid complexer is dan een eenvoudig direct verband suggereert. Pas na toevoeging van politiek vertrouwen aan het model kwam een significant negatief effect van politieke vertegenwoordiging op stembereidheid naar voren, wat wijst op een suppressoreffect. Het negatieve effect impliceert dat burgers minder geneigd zijn om te stemmen naarmate zij zich sterker vertegenwoordigd voelen door de politiek. Dit effect verdient nader onderzoek, met behulp van verfijndere en beter afgestemde meetinstrumenten. Tegelijkertijd bevestigen de resultaten dat politiek vertrouwen een belangrijke en positieve voorspeller is van stembereidheid, wat in lijn is met eerdere studies. Dit benadrukt de centrale rol die vertrouwen speelt in het functioneren van de democratie. Door methodologische beperkingen, zoals de beperkte representativiteit van de steekproef en een smalle operationalisatie van politieke vertegenwoordiging, dienen de resultaten met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Voor toekomstig onderzoek is het dan ook

essentieel om gebruik te maken van verfijnde, theoretisch onderbouwde meetinstrumenten die de nuances van politieke vertegenwoordiging beter vangen, evenals van representatievere steekproeven. Hoewel dit onderzoek belangrijke inzichten biedt, kunnen op basis van deze resultaten nog geen directe beleidsaanbevelingen worden gedaan. Een diepgaander en methodologisch robuuster vervolgonderzoek is noodzakelijk om helderheid te verkrijgen over hoe politieke vertegenwoordiging en vertrouwen daadwerkelijk samenhangen met stemgedrag, en hoe hier in beleid effectief op ingespeeld kan worden.

6. Literatuurlijst

- Bovens, M., & Wille, A. (2009). *Diploma democracy: On the tensions between meritocracy and democracy*, Verkenning, NWO-programma contested democracy, Utrecht/Leiden: NWO.
- Camebrigde University Press. (z.d.). *Political parties and confidence in government: A comparison of Norway, Sweden and the United States*. <https://www.jstor.org/stable/193915>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2009, 1 juli). *Allochtoon*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2009/27/komen-allochtone-en-autochtone-jongeren-dichter-bij-elkaar-/allochtoon>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015, 16 maart). *Nationaal kiezersonderzoek 2006-2012*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2015/12/nationaal-kiezersonderzoek-2006-2012>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019, 15 augustus). *Opleidingsniveau*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/33/verschil-levensverwachting-hoog-en-laagopgeleid-groeit/opleidingsniveau>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020, 18 december). *Wie mogen er stemmen? - Nederland in cijfers 2020*. <https://longreads.cbs.nl/nederland-in-cijfers-2020/wie-mogen-er-stemmen/>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, 16 november). *Ruim de helft van de mensen die mogen stemmen is 50 jaar of ouder*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/46/ruim-de-helft-van-de-mensen-die-mogen-stemmen-is-50-jaar-of-ouder>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024, 4 september). *Wat is het onderwijsniveau van Nederland? - Nederland in cijfers 2024*. Wat Is het Onderwijsniveau van Nederland? - Nederland in Cijfers 2024 | CBS. <https://longreads.cbs.nl/nederland-in-cijfers-2024/wat-is-het-onderwijsniveau-van-nederland/#:~:text=Van%20alle%2015%2D%20tot%2075,1%20of%20alleen%20basisonderwijs%20gevolgd>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2024, 16 oktober). *Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/03759ned?dl=39E0B>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Leeftijdsverdeling*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/leeftijd/bevolking>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.-a). *Hoeveel inwoners hebben een herkomst buiten Nederland*. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-inwoners-hebben-een-herkomst-buiten-nederland>
- Chen, Y. (2018). The influence of political trust and social trust on the political participation of

- villagers: Based on the empirical analysis of 974 Samples in 10 provinces. *Open Journal Of Social Sciences*, 6(6), 235–248. <https://doi.org/10.4236/jss.2018.66021>
- Dalton, R. (2004). *Democratic challenges, democratic choices: The erosion of political support in advanced industrial democracies*. Oxford University Press.
- Den Ridder, J., van 't Hul, L., & van den Broek, A. (2023). *Burgerperspectieven 2023 bericht 1*. Sociaal en Cultureel Planbureau
<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/04/20/burgerperspectieven-2023-bericht-1>
- Den Ridder, J., van 't Hul, L., & Broere, J. (2024). *Burgerperspectieven 2024 bericht 1*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2024/04/25/burgerperspectieven-2024-bericht-1>
- Derks, A. (2001). Progressief of populistisch? De economische attitudes van sociaal zwakke categorieën nader onderzocht. *Sociologische Gids*, 48(3), 272–293. <http://rjh.ub.rug.nl/sogi/article/download/22601/20071>
- Easton, D. (1975). A Re-assessment of the concept of political support. *British Journal Of Political Science*, 5(4), 435–457. <https://doi.org/10.1017/s0007123400008309>
- Geurkink, B., Zaslove, A., Sluiter, R., & Jacobs, K. (2019). Populist attitudes, political trust, and external political efficacy: Old wine in new bottles? *Political Studies*, 68(1), 247–267. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0032321719842768>
- Geys, B. (2005). Explaining voter turnout: A review of aggregate-level research. *Electoral Studies*, 25(4), 637–663. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2005.09.002>
- Hague, R., & Harrop, M. (1982). *Comparative government and politics: An Introduction*. Macmillan.
- Hetherington, M. J. (1998). The political relevance of political trust. *American Political Science Review*, 92(4), 791–808. doi:10.2307/2586304
- Homans, G. C. (1958). *Social behavior as exchange*. *American Journal of Sociology*, 63(6), 597–606.
- Hooghe, M. (2018). Trust and elections. In E. M. Uslaner (Ed.), *The oxford handbook of social and political trust*. Oxford University Press.
- How it works - LISS panel*. (2023, 13 november). LISS Panel. <https://www.lissdata.nl/how-it-works>
- LISS panel*. (2025, 20 januari). *Home - LISS panel*. LISS Panel. <https://www.website.lisspanel.nl/>
- LISS panel kernvragenlijsten - Centerdata NL*. (2022, 7 maart). Centerdata NL. <https://www.centerdata.nl/projecten/liss-panel-kernvragenlijsten>
- Ipsos. (2023). *Opkomst – Tweede Kamerverkiezingen 2023*.
https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-12/Kiezersonderzoek%20TK23_v1.0.pdf
- Ipsos. (2023). Prinsjesdagonderzoek 2023. In *Rapport Voor de*

- NOS [Report]. https://www.ipsos.com/sites/default/files/Prinsjesdagrapport_2023_Ipsos%20NL.pdf
- Kanne, P., & Driessen, M. (2021). Vertrouwen in overheid na drie grote kwesties. I&O Research, Maart. https://www.ioresearch.nl/wpcontent/uploads/2021/03/bwebpr21_mrt_nrc_betrouwbare-overheid_def.pdf
- Li, Y., & Yu, X. (2022). Trust, political knowledge and institutionalized political participation: Evidence from China. *Current Psychology*, 42(18), 15019–15029. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02847-z>
- LISS Core Study - LISS panel. (2023, 9 november). LISS Panel. <https://www.lissdata.nl/liss-core-study>
- Methodology - LISS panel. (2024, 22 juli). LISS Panel. <https://www.lissdata.nl/methodology>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2024a, januari 25). *Is de politiek er voor iedereen?* Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Miller, A. H. 1974. Political Issues and trust in government: 1964–1970. *American Political Science Review* 68(3), 951–972.
- Miller, A. H., & Borrelli, S. A. (1991). Confidence in government during the 1980s. *American Politics Quarterly*, 19(2), 147–173. <https://doi.org/10.1177/1532673x9101900201>
- Miltenburg, E., Geurkink, B., den Ridder, J., Kunst, S., & Sipma, T. (2024). *Burgerperspectieven 2024 bericht 2*. Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2024/04/25/burgerperspectieven-2024-bericht-1>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2024, 6 november). *Burgerperspectieven 2023 Bericht 3*. Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2023/12/29/burgerperspectieven-2023-bericht-3>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2024, 2 september). *Burgerperspectieven 2024 Bericht 2*. Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2024/09/03/burgerperspectieven-2024-bericht-2>
- Molm, L. D., Takahashi, N., & Peterson, G. (2000). Risk and trust in social exchange: An experimental proposition. *American Journal of Sociology*, 105(5), 1396–1427.
- NKO rapport verkiezingen 2023 “Van Onderstroom naar Doorbraak: Onvrede en Migratie” | Kennisbank Openbaar Bestuur. (2024, 11 juli). Kennisbank Openbaar Bestuur. <https://www.kennisopenbaarbestuur.nl/documenten/2024/07/11/nko-rapport-verkiezingen-2023-van-onderstroom-naar-doorbraak-onvrede-en-migratietest>

- Norris, P. (1999). *Critical citizens: Global support for democracy government*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/0198295685.001.0001>
- Opkomst bij de verkiezingen*. (2025, 21 maart). AlleCijfers.nl. <https://allecijfers.nl/analyses/opkomst-verkiezingen/>
- Parlement.com. (z.d.). *Opleidingsniveau Tweede Kamerleden*. https://www.parlement.com/id/vk6bd3xy9nl2/opleidingsniveau_tweede_kamerleden
- Pitkin, H. F. (1967). *The concept of representation*. Atherton Press.
- Prats, M. & Meunier A. (2021), Political efficacy and participation: An empirical analysis in European countries. *OECD Working Papers on Public Governance*, No. 46, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4548cad8-en>.
- States. (z.d.). Cambridge University Press. <https://www.jstor.org/stable/193915>
- Snel, E., Farisi, B. E., Engbersen, G., & Krouwel, A. (2022). Sociaaleconomische status en institutioneel vertrouwen in een tijd van corona. *Tijdschrift Sociologie*, 3(0). <https://doi.org/10.38139/ts.2022.02>
- Steenvoorden, E. H. (2016.) *Social pessimism. A study of its conceptualization, causes, correlates and consequences*. Sociaal en Cultureel Planbureau & Universiteit van Amsterdam.
- Van Der Meer, T., Van Der Kolk, H., Rekker, R., Dekker, P., Hakhverdian, A., Holsteyn, J. V., Irwin, G., Jacobs, K., Kolk, H. van D., Loeber, L., Meer, T. V. D., Rekker, R., Ridder, J. D., Schakel, W., & Wille, A. (z.d.). *Aanhoudend wisselvallig Nationaal Kiezersonderzoek 2017*. <https://www.dpes.nl/wp-content/uploads/2021/11/Aanhoudend-Wisselvallig-NKO-2017-FIN.pdf>
- Vollaard, H., De Blok, L., Den Ridder, J., & Jansen, G. (Red.). (2022). *De lokale niet-stemmer: Een analyse van de lage opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2022*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Bijlage 1

1.1 Politieke vertegenwoordiging

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politieke vertegenwoordiging initiële steekproef.

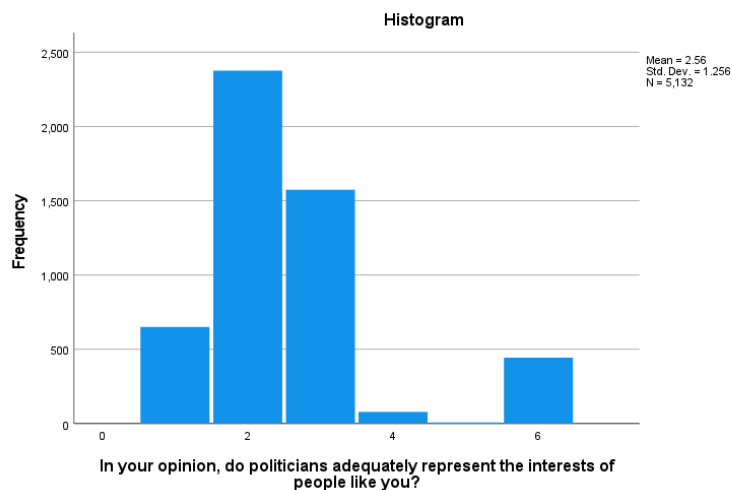
DATASET ACTIVATE DataSet5.

```
FREQUENCIES VARIABLES=politiekevertegenwoordiging  
  /NTILES=4  
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
  /HISTOGRAM  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

politiekevertegenwoordiging In your opinion, do politicians adequately represent the interests of people like you?

N	Valid	5132
	Missing	6927
Mean		2.56
Std. Deviation		1.256
Minimum		1
Maximum		6
Percentiles	25	2.00
	50	2.00
	75	3.00

Figuur 2: Histogram van de frequentieverdeling van politieke vertegenwoordiging in de initiële steekproef

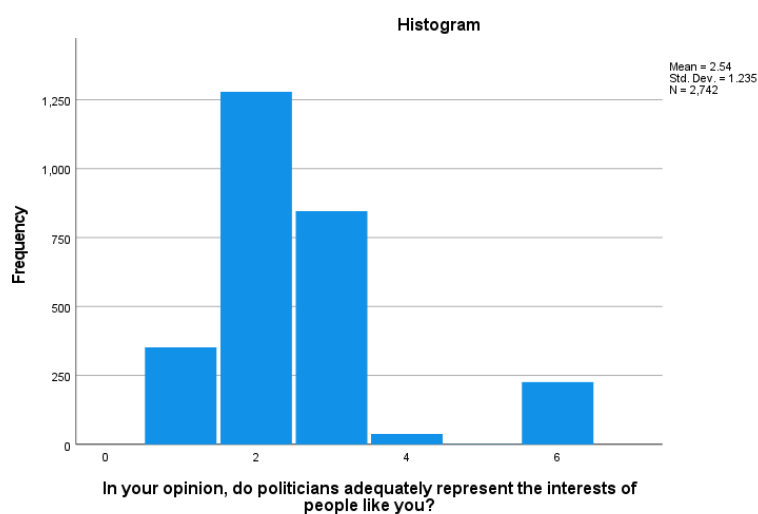
*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politieke vertegenwoordiging oorspronkelijke variabele inclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=politiekevertegenwoordiging  
  /NTILES=4  
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN  
  /HISTOGRAM  
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

politiekevertegenwoordiging In your opinion, do politicians adequately represent the interests of people like you?

N	Valid	2742
	Missing	2446
Mean		2.54
Std. Deviation		1.235
Minimum		1
Maximum		6
Percentiles	25	2.00
	50	2.00
	75	3.00

Figuur 3: Histogram van de frequentieverdeling van politieke vertegenwoordiging oorspronkelijke variabele

*Her codering politieke vertegenwoordiging.

```
RECODE polver (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (5=5) (6=SYSMIS) INTO
politiekevertegenwoordiging.
EXECUTE.
```

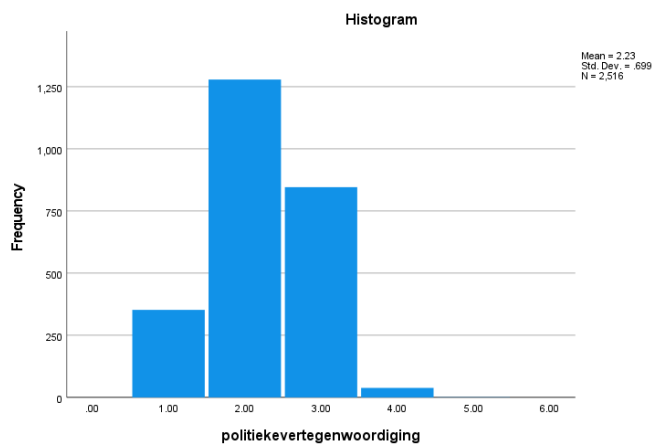
Het item xg23a023 is gehercodeerd naar politiekevertegenwoordiging. Eerst was 1 'ver van genoeg', 2 'niet genoeg', 3 'precies genoeg', 4 'te veel', 5 'veel te veel' en 6 'weet ik niet'. Voor de hercodering geldt dat alle getallen gelijk zijn gebleven behalve 6, hiervoor geldt dat 6 is aangegeven als missing value.

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politieke vertegenwoordiging uiteindelijke variabele inclusief missende waarden.

Statistics

politiekevertegenwoordiging		
N	Valid	2516
	Missing	2672
Mean		2.2277
Std. Deviation		.69891

Minimum		1.00
Maximum		5.00
Percentiles	25	2.0000
	50	2.0000
	75	3.0000

Figuur 4: Histogram van de frequentieverdeling van politieke vertegenwoordiging inclusief missende waarden

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politieke vertegenwoordiging exclusief missende waarden.

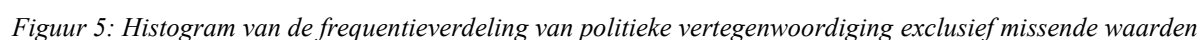
```

FREQUENCIES VARIABLES=politiekevertegenwoordiging
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.

```

Statistics

politiekevertegenwoordiging		
N	Valid	2104
	Missing	0
Mean		2.2253
Std. Deviation		.69685
Minimum		1.00
Maximum		5.00
Percentiles	25	2.0000
	50	2.0000
	75	3.0000

cv24p053 Did you vote in the most recent parliamentary elections, held on 22 November 2023?

Statistics

cv24p053 Did you vote in the most recent parliamentary elections, held on 22 November 2023?

N	Valid	3200
	Missing	1988
Mean		1.14
Std. Deviation		.418
Minimum		1
Maximum		3
Percentiles	25	1.00
	50	1.00
	75	1.00

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1 yes	2818	54.3	88.1	88.1
	2 no	301	5.8	9.4	97.5
	3 not eligible to vote	81	1.6	2.5	100.0
	Total	3200	61.7	100.0	
Missing	System	1988	38.3		
Total		5188	100.0		

*Herocodering stembereidheid.

DATASET ACTIVATE DataSet3.

RECODE cv24p053 (1=1) (2=0) (3=SYSMIS) (-99=SYSMIS) INTO stembereidheid.

EXECUTE.

Het item Cv24p053 is gehercodeerd naar stembereidheid. Eerst was 1 'ja ik heb gestemd' en 2 'nee niet gestemd'. Daarnaast waren er de antwoordopties 3 'niet stemgerechtigd' en -99 'weet ik niet'. Voor de hercodering geldt 1 is 1 en 2 is 0. 3 en -99 zijn aangegeven als missing values.

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling stembereidheid uiteindelijke variabele inclusief missende waarden.

FREQUENCIES VARIABLES=stembereidheid
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/ORDER=ANALYSIS.

Statistics

stembereidheid

N	Valid	3119
	Missing	2069
Mean		.9035
Std. Deviation		.29533
Minimum		.00
Maximum		1.00
Percentiles	25	1.0000
	50	1.0000
	75	1.0000

stembereidheid					
		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	301	5.8	9.7	9.7
	1.00	2818	54.3	90.3	100.0
	Total	3119	60.1	100.0	
Missing	System	2069	39.9		
Total		5188	100.0		

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling stembereidheid
uiteindelijke variabele exclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=stembereidheid
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
stembereidheid		
N	Valid	2104
	Missing	0
Mean		.9244
Std. Deviation		.26437
Minimum		.00
Maximum		1.00
Percentiles	25	1.0000
	50	1.0000
	75	1.0000

stembereidheid					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	159	7.6	7.6	7.6
	1.00	1945	92.4	92.4	100.0
	Total	2104	100.0	100.0	

1.3 Politiek vertrouwen

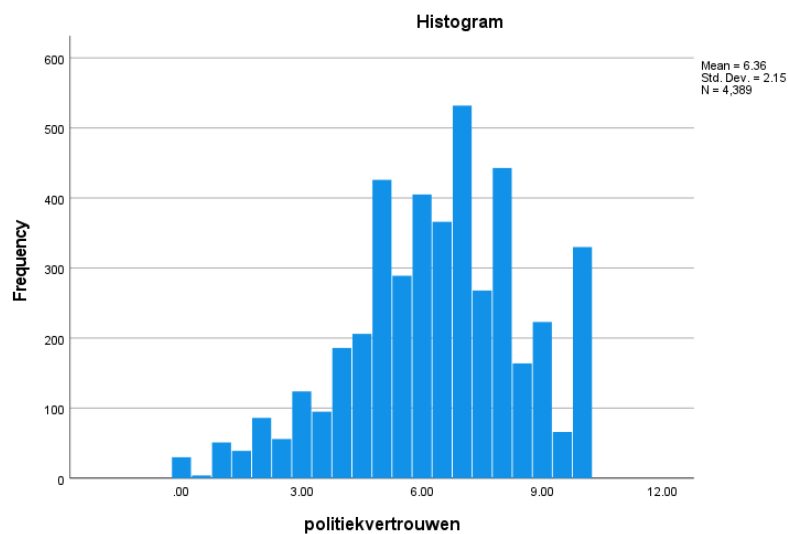
*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politiek
vertrouwen initiële steekproef.

```
FREQUENCIES VARIABLES=politiekvertrouwen
/NTILES=4
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
/HISTOGRAM
/ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

politiekvertrouwen

N	Valid	4389
	Missing	7670
Mean		6.3644
Std. Deviation		2.14978
Minimum		.00
Maximum		10.00
Percentiles	25	5.0000
	50	6.5000
	75	8.0000

Figuur 6: Histogram van de frequentieverdeling van politiek vertrouwen in de initiële steekproef

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politiek vertrouwen oorspronkelijke variabele inclusief missende waarden.

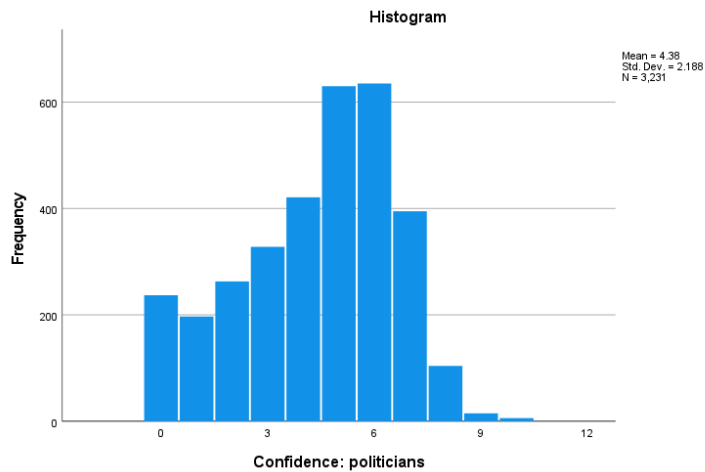
*cv24p017.

```
FREQUENCIES VARIABLES=cv24p017
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

cv24p017 Confidence: politicians

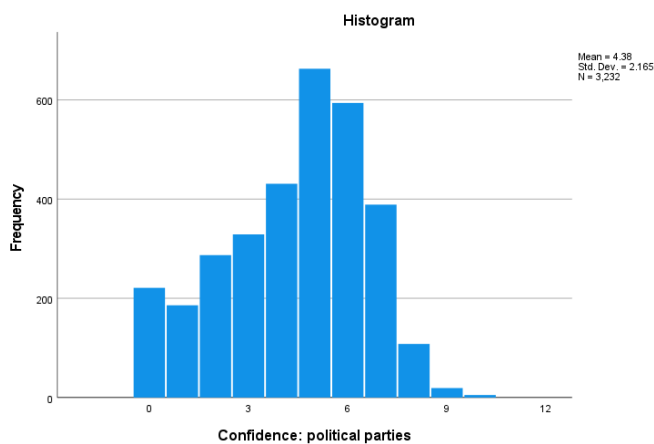
N	Valid	3231
	Missing	1957
Mean		4.38
Std. Deviation		2.188
Minimum		0
Maximum		10
Percentiles	25	3.00
	50	5.00
	75	6.00

Figuur 7: Histogram van de frequentieverdeling van cv24p017 zonder bewerkingen

```
*cv24p018.
FREQUENCIES VARIABLES=cv24p018
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
cv24p018 Confidence: political parties		
N	Valid	3232
	Missing	1956
Mean		4.38
Std. Deviation		2.165
Minimum		0
Maximum		10
Percentiles	25	3.00
	50	5.00
	75	6.00

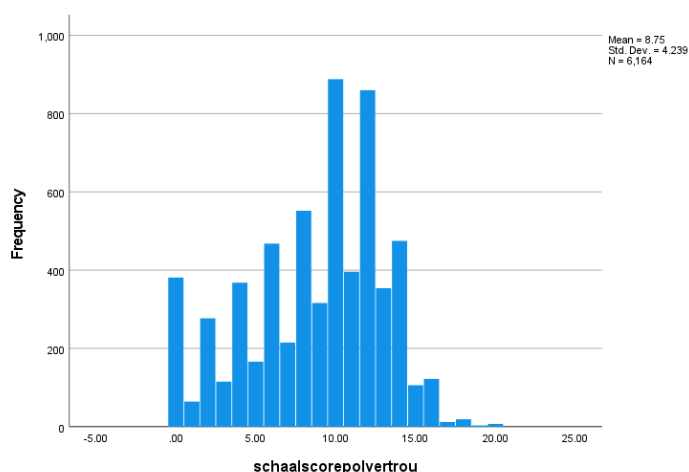
Figuur 8: Histogram van de frequentieverdeling van cv24p018 zonder bewerkingen

```
*Her codering politiek vertrouwen.
COMPUTE politiekvertrouwen=(cv24p017 + cv24p018) / 2.
EXECUTE.
Voor deze variabele heb zijn de items Cv24p017 en Cv24p018
```

samengevoegd tot politiekvertrouwen. De twee variabelen zijn bij elkaar opgeteld en door twee gedeeld.

```
*Schaalscore politiek vertrouwen.
COMPUTE schaalscorepolvertrou=cv24p017 + cv24p018.
EXECUTE.
*Histogram schaalscore politiek vertrouwen.
GRAPH
  /HISTOGRAM=schaalscorepolvertrou.
```

Graph

Figuur 9: Histogram van de schaalscores van politiek vertrouwen

```
*Betrouwbaarheid schaalscore politiek vertrouwen.
RELIABILITY
  /VARIABLES=cv24p017 cv24p018
  /SCALE('ALL VARIABLES') ALL
  /MODEL=ALPHA.
```

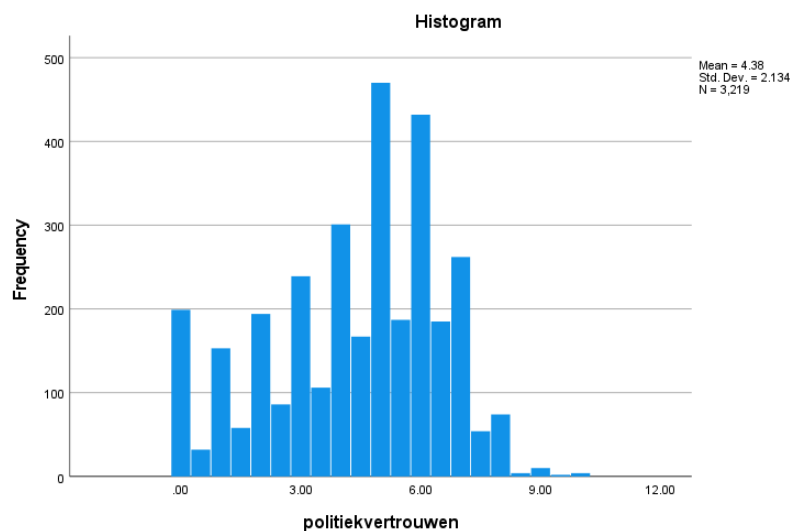
Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.953	2

De cronbach's alpha is 0,953. Dit is groter dan 0,8 en betekent dat deze schaal erg goed is.

```
*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politiek
vertrouwen uiteindelijke variabele inclusief missende waarden.
FREQUENCIES VARIABLES=politiekvertrouwen
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
politiekvertrouwen		
N	Valid	3219
	Missing	1969
Mean		4.3770
Std. Deviation		2.13357
Minimum		.00
Maximum		10.00
Percentiles	25	3.0000
	50	5.0000
	75	6.0000

Figuur 10: Histogram van de frequentieverdeling van politiek vertrouwen inclusief missende waarden

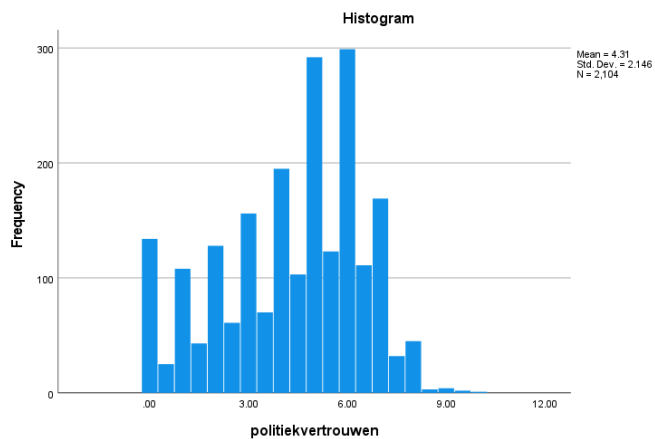
*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling politiek vertrouwen uiteindelijke variabele exclusief missende waarden.

```

FREQUENCIES VARIABLES=politiekvertrouwen
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.

```

Statistics		
politiekvertrouwen		
N	Valid	2104
	Missing	0
Mean		4.3135
Std. Deviation		2.14562
Minimum		.00
Maximum		10.00
Percentiles	25	3.0000
	50	5.0000
	75	6.0000

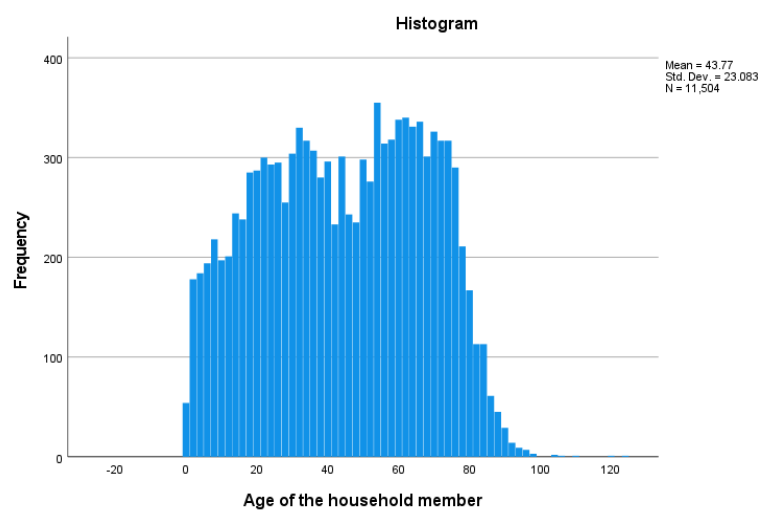
Figuur 11: Histogram van de frequentieverdeling van politiek vertrouwen exclusief missende waarden

1.4 Leeftijd

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling leeftijd initiële steekproef.

```
FREQUENCIES VARIABLES=leeftijd
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
leeftijd Age of the household member		
N	Valid	11504
	Missing	555
Mean		43.77
Std. Deviation		23.083
Minimum		0
Maximum		123
Percentiles	25	25.00
	50	44.00
	75	63.00

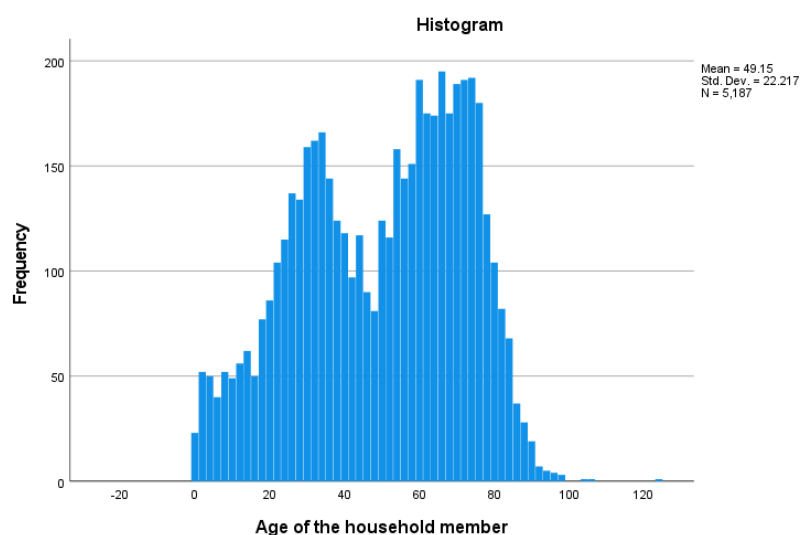

Figuur 11: Histogram van de frequentieverdeling van leeftijd in de initiële steekproef

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling statistieken leeftijd inclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=leeftijd
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
leeftijd Age of the household member		
N	Valid	5187
	Missing	1
Mean		49.15
Std. Deviation		22.217
Minimum		0
Maximum		123
Percentiles	25	31.00
	50	53.00
	75	68.00

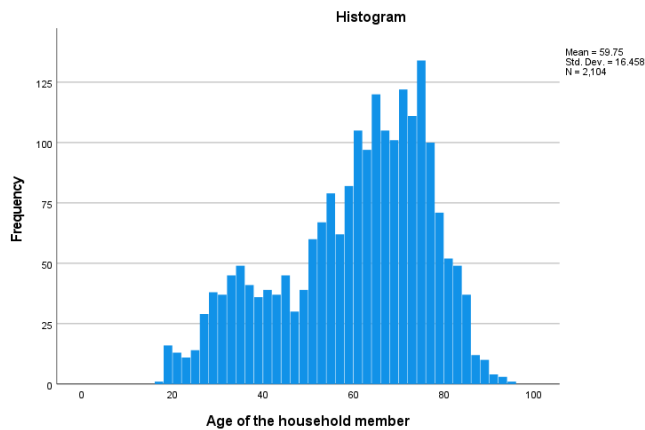

Figuur 12: Histogram van de frequentieverdeling van leeftijd inclusief missende waarden

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling leeftijd exclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=leeftijd
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
leeftijd Age of the household member		
N	Valid	2104
	Missing	0
Mean		59.75
Std. Deviation		16.458
Minimum		17
Maximum		94
Percentiles	25	50.00
	50	63.00
	75	73.00

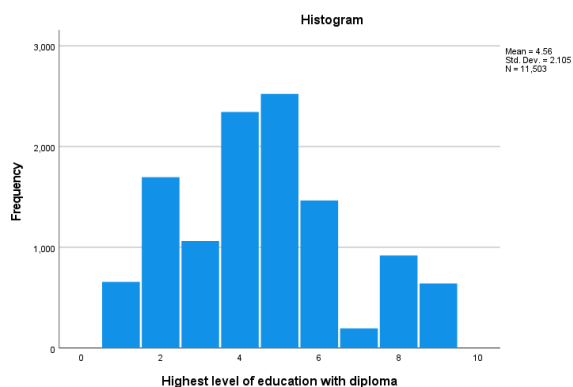
Figuur 13: Histogram van de frequentieverdeling van leeftijd exclusief missende waarden

1.5 Opleiding

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling opleiding initiële steekproef.

```
FREQUENCIES VARIABLES=opleiding
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
opleiding Highest level of education with diploma		
N	Valid	11503
	Missing	556
Mean		4.56
Std. Deviation		2.105
Minimum		1
Maximum		9
Percentiles	25	3.00
	50	4.00
	75	6.00

Figuur 14: Histogram van de frequentieverdeling van opleiding in de initiële steekproef

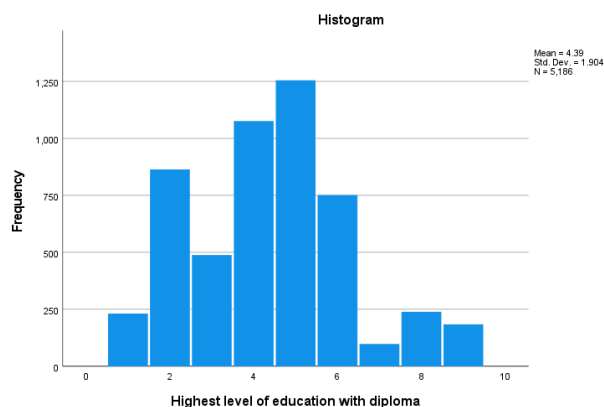
*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling opleiding oorspronkelijke variabele inclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=opleiding
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

opleiding Highest level of education with diploma

N	Valid	5186
	Missing	2
Mean		4.39
Std. Deviation		1.904
Minimum		1
Maximum		9
Percentiles	25	3.00
	50	4.00
	75	5.00

Figuur 15: Histogram van de frequentieverdeling van opleiding zonder bewerkingen

*Her codering opleiding.

```
RECODE oplmet (1=1) (2=2) (3=3) (4=4) (5=5) (6=6) (ELSE=SYSMIS) INTO
opleiding.
```

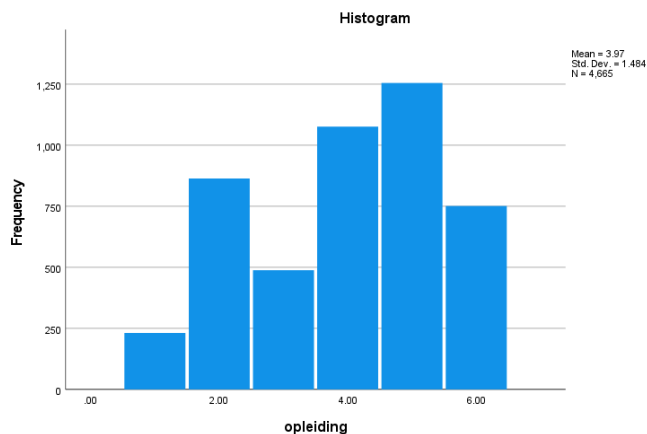
```
EXECUTE.
```

Het item oplmet is gehercodeerd naar opleiding. Eerst was 1 'basisschool', 2 'vmbo', 3 'havo/vwo', 4 'mbo', 5 'hbo', 6 'wo', 7

'anders', 8 '(nog) niks afgerond' en 9 'nog niet begonnen'. Voor de hercodering geldt dat 1, 2, 3, 4, 5 en 6 gelijk zijn gebleven. Verder geldt dat 7, 8 en 9 als missing values zijn aangegeven.

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling opleiding variabele inclusief missende waarden.

Statistics		
opleiding		
N	Valid	4665
	Missing	523
Mean		3.9674
Std. Deviation		1.48441
Minimum		1.00
Maximum		6.00
Percentiles	25	3.0000
	50	4.0000
	75	5.0000

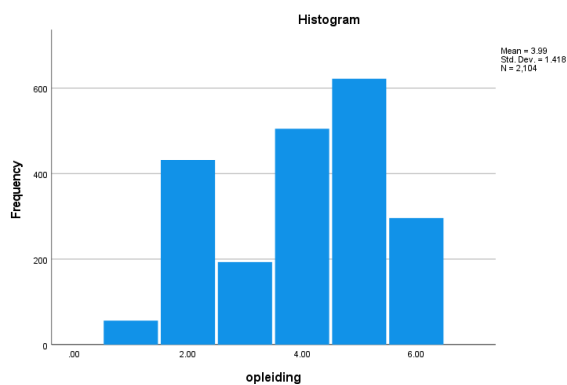

Figuur 16: Histogram van de frequentieverdeling van opleiding inclusief missende waarden

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling opleiding uiteindelijke variabele exclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=opleiding
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /HISTOGRAM
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics		
opleiding		
N	Valid	2104
	Missing	0
Mean		3.9948
Std. Deviation		1.41840
Minimum		1.00
Maximum		6.00
Percentiles	25	3.0000
	50	4.0000
	75	5.0000

Figuur 17: Histogram van de frequentieverdeling van opleiding exclusief missende waarden

1.6 Herkomst

*Frequentieverdeling en beschrijvende statistieken herkomst initiële steekproef.

```
FREQUENCIES VARIABLES=herkomst
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics			herkomst			
herkomst						
N	Valid	7706			Valid	Cumulative
	Missing	4353	Frequency	Percent	Percent	Percent
Mean		.2013	Valid	.00	6155	51.0
Std. Deviation		.40098		1.00	1551	12.9
Minimum		.00		Total	7706	63.9
Maximum		1.00	Missing	System	4353	36.1
Percentiles	25	.0000	Total		12059	100.0
	50	.0000				
	75	.0000				

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling herkomst oorspronkelijke variabele inclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=herkomstgroep
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

herkomstgroep Origin in earlier CBS
(Statistics Netherlands) categories

N	Valid	3980
	Missing	1208
Mean		31.85
Std. Deviation		65.796
Minimum		0
Maximum		202
Percentiles	25	.00
	50	.00
	75	.00

herkomstgroep Origin in earlier CBS (Statistics Netherlands) categories

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 Dutch background	3142	60.6	78.9	78.9
	101 First generation foreign, Western background	187	3.6	4.7	83.6
	102 First generation foreign, non-western background	234	4.5	5.9	89.5
	201 Second generation foreign, Western background	236	4.5	5.9	95.5
	202 Second generation foreign, non-western background	181	3.5	4.5	100.0
	Total	3980	76.7	100.0	
Missing	System	1208	23.3		
Total		5188	100.0		

*Hercodering herkomst.

```
RECODE herkomstgroep (0=0) (101=1) (102=1) (201=1) (202=1)
```

```
(999=SYSMIS) INTO herkomst.
```

```
EXECUTE.
```

Het item herkomstgroep is gehercodeerd tot een dummy. Eerst was 0 'persoon zonder migratieachtergrond' en 101, 102, 201 en 202 'persoon met migratieachtergrond' (daarbij is onderscheid gemaakt tussen generatie en westers of niet-westers), daarnaast staat 999 voor afkomst onbekend. Voor de hercodering geldt 0 is 0 en 101, 102, 201 en 202 zijn 1. Voor 999 geldt system missing.

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling herkomst
uiteindelijke variabele inclusief missende waarden.

```
FREQUENCIES VARIABLES=herkomst
```

```
  /NTILES=4
```

```
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
```

```
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Statistics

herkomst

N	Valid	3980
	Missing	1208
Mean		.2106
Std. Deviation		.40775
Minimum		.00
Maximum		1.00
Percentiles	25	.0000
	50	.0000
	75	.0000

		herkomst			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	3142	60.6	78.9	78.9
	1.00	838	16.2	21.1	100.0
	Total	3980	76.7	100.0	
Missing	System	1208	23.3		
Total		5188	100.0		

*Beschrijvende statistieken en frequentieverdeling herkomst exclusief missende waarden.

```

FREQUENCIES VARIABLES=herkomst
  /NTILES=4
  /STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN
  /ORDER=ANALYSIS.

```

Statistics

herkomst

N	Valid	2104
	Missing	0
Mean		.1492
Std. Deviation		.35641
Minimum		.00
Maximum		1.00
Percentiles	25	.0000
	50	.0000
	75	.0000

		herkomst			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	1790	85.1	85.1	85.1
	1.00	314	14.9	14.9	100.0
	Total	2104	100.0	100.0	

1.7 Verdeling initiële steekproef

Tabel 5: Beschrijving van de univariate statistieken van de initiële dataset met missende waarden: gemiddelde, standaarddeviatie, minimum, maximum, 1^e kwartiel en 3^e kwartiel

<i>Variabele</i>	<i>Gemiddelde (standaarddeviatie)</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Q1</i>	<i>Q3</i>	<i>N totaal</i>
<i>Leeftijd</i>	43,77 (16,46)	0,00	123,00	25,00	63,00	11504
<i>Opleiding</i>	4,56 (2,11)	1,00	9,00	3,00	6,00	11503
<i>Herkomst (0=geen migratieachtergrond ; 1=migratieachtergr ond)</i>	79,87% geen migratieachtergrond 20,13% migratieachtergrond					
<i>Stembereidheid (0=nee; 1=ja)</i>	10,13% niet 89,87% wel					
<i>Politieke vertegenwoordiging</i>	2,56 (1,26)	1,00	6,00	2,00	3,00	5132
<i>Politiek vertrouwen</i>	6,36 (2,15)	0,00	10,00	5,00	8,00	4389

De tabel met de beschrijving van de univariate statistieken van initiële steekproef laat zien dat deze verdeling anders is dan de uiteindelijke steekproef die voor de analyses is gebruikt. De waarden die in deze tabel staan komen meer overeen met de waardes uit de werkelijke populatie. Hieruit kan opgemaakt worden dat de representativiteit van de steekproef is aangetast bij het verwijderen van de missende waarden en het selecteren van respondenten.

1.8 Verwijderen missende waarden

*Missende waarden verwijderen.

Respondenten die één of meer missende waarden bij een variabele hadden zijn uit de dataset verwijderd.

*residuen.

```
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES stembereidheid
  /METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst
  /METHOD=ENTER politiekevertegenwoordiging
  /METHOD=ENTER politiekvertrouwen
  /SAVE=RESID
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10) ITERATE(20) CUT(.5).
```

*obs.

```
RECODE RES_1 (SYSMIS=0) (ELSE=1) INTO obs.
EXECUTE.
```

*Select cases.

```
USE ALL.
```

```

COMPUTE filter_$=(obs = 1).
VARIABLE LABELS filter_$ 'obs = 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMATS filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.

```

1.8 Kruistabellen van scores van de variabelen op stembereidheid

```

CROSSTABS
  /TABLES=stembereidheid BY leeftijd opleiding herkomst
  politiekevertegenwoordiging
  politiekvertrouwen
  /FORMAT=AVALUE TABLES
  /STATISTICS=CHISQ PHI
  /CELLS=COUNT
  /COUNT ROUND CELL.

```

*Politiekevertegenwoordiging.

Crosstab

Count

		politiekevertegenwoordiging					Total
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	
stembereidheid	.00	27	79	52	1	0	159
	1.00	266	998	650	30	1	1945
Total		293	1077	702	31	1	2104

*Politiekvertrouwen.

Crosstab																							
Count		politiekvertrouwen																				Total	
		.00	.50	1.00	1.50	2.00	2.50	3.00	3.50	4.00	4.50	5.00	5.50	6.00	6.50	7.00	7.50	8.00	8.50	9.00	9.50		10.00
stembereidhei d	.00	22	3	13	4	10	2	14	6	16	7	23	6	15	5	6	0	6	0	0	1	0	159
	1.00	112	22	95	39	118	59	142	64	179	96	269	117	284	106	163	32	39	3	4	1	1	1945
Total		134	25	108	43	128	61	156	70	195	103	292	123	299	111	169	32	45	3	4	2	1	2104

*Opleiding.

Crosstab

Count

		opleiding					Total
		1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	
stembereidheid	.00	9	46	15	46	29	159
	1.00	47	386	178	459	593	1945
Total		56	432	193	505	622	2104

*Herkomst.

Crosstab				
Count		herkomst		Total
		.00	1.00	
stembereidheid	.00	105	54	159
	1.00	1685	260	1945
Total		1790	314	2104

Bijlage 2

2.1 Bivariate analyse

*Pearson correlaties.

CORRELATIONS

```
/VARIABLES=leeftijd opleiding herkomst politiekevertegenwoordiging
stembereidheid
    politiekvertrouwen
/PRINT=TWOTAIL NOSIG FULL
/MISSING=PAIRWISE.
```

		Correlations					
		leeftijd Age of the household member	opleiding	herkomst	politiekevertegenwoordiging	stembereidheid	politiekvertrouwen
leeftijd Age of the household member	Pearson Correlation	1	-.224**	-.092**	-.026	.089**	-.012
	Sig. (2-tailed)		<,001	<,001	.226	<,001	.587
	N	2104	2104	2104	2104	2104	2104
opleiding	Pearson Correlation	-.224**	1	.031	.218**	.097**	.188**
	Sig. (2-tailed)	<,001		.159	<,001	<,001	<,001
	N	2104	2104	2104	2104	2104	2104
herkomst	Pearson Correlation	-.092**	.031	1	-.038	-.153**	-.029
	Sig. (2-tailed)	<,001	.159		.083	<,001	.176
	N	2104	2104	2104	2104	2104	2104
politiekevertegenwoordiging	Pearson Correlation	-.026	.218**	-.038	1	.023	.539**
	Sig. (2-tailed)	.226	<,001	.083		.297	<,001
	N	2104	2104	2104	2104	2104	2104
stembereidheid	Pearson Correlation	.089**	.097**	-.153**	.023	1	.094**
	Sig. (2-tailed)	<,001	<,001	<,001	.297		<,001
	N	2104	2104	2104	2104	2104	2104
politiekvertrouwen	Pearson Correlation	-.012	.188**	-.029	.539**	.094**	1
	Sig. (2-tailed)	.587	<,001	.176	<,001	<,001	
	N	2104	2104	2104	2104	2104	2104

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Phi-waarden op basis van Chi-kwadraat toets.

CROSSTABS

```
/TABLES=stembereidheid BY herkomst
```

```
/FORMAT=AVALUE TABLES
```

```
/STATISTICS=CHISQ PHI
```

```
/CELLS=COUNT
```

```
/COUNT ROUND CELL.
```

Symmetric Measures		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	-.153	<,001
	Cramer's V	.153	<,001
N of Valid Cases		2104	

2.2 Multivariate analyses

*Logistische regressie model 1, 2 ,4 met modelfit.
 LOGISTIC REGRESSION VARIABLES stembereidheid
 /METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst
 /METHOD=ENTER politiekevertegenwoordiging
 /METHOD=ENTER politiekvertrouwen
 /SAVE=LEVER DFBETA ZRESID
 /PRINT=GOODFIT CI(95)
 /CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).

Block 0: Beginning Block

Classification Table ^{a,b}				
		Predicted		Percentage Correct
Observed		stembereidheid .00	1.00	
Step 0	stembereidheid .00	0	159	.0
	1.00	0	1945	100.0
Overall Percentage				92.4

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is .500

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0	Constant	2.504	.082	921.677	1	<.001	12.233

Variables not in the Equation					
			Score	df	Sig.
Step 0	Variables	Age of the household member	16.544	1	<,001
		opleiding	19.629	1	<,001
		herkomst	49.101	1	<,001
	Overall Statistics		91.705	3	<,001

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients				
	Chi-square	df	Sig.	
Step 1	Step	80.058	3	<,001
	Block	80.058	3	<,001
	Model	80.058	3	<,001

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1046.908 ^a	.037	.090

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Classification Table ^a	
Observed	Predicted

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	5.706	8	.680

		stembereidheid		Percentage Correct
		.00	1.00	
Step 1	stembereidheid	.00	0	159
		1.00	2	1943
Overall Percentage				92.3

a. The cut value is .500

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	Age of the household member	.022	.005	19.747	1	<,001	1.022	1.012	1.032
	opleiding	.321	.060	28.672	1	<,001	1.379	1.226	1.551
	herkomst	-1.151	.185	38.654	1	<,001	.316	.220	.455
	Constant	.278	.402	.477	1	.490	1.320		

a. Variable(s) entered on step 1: Age of the household member, opleiding, herkomst.

Block 2: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients				
Step	Chi-square	df	Sig.	
Step 1	.018	1	.894	
Block	.018	1	.894	
Model	80.075	4	<,001	

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1046.890 ^a	.037	.090

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	5.202	8	.736

		Predicted		Percentage Correct
		stembereidheid		
		Observed	.00	1.00
Step 1	stembereidheid	.00	0	159
		1.00	2	1943
Overall Percentage				92.3

a. The cut value is .500

Variables in the Equation									
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
								Lower	Upper
Step 1 ^a	Age of the household member	.022	.005	19.741	1	<,001	1.022	1.012	1.032
	opleiding	.322	.061	28.086	1	<,001	1.381	1.225	1.555
	herkomst	-1.153	.185	38.631	1	<,001	.316	.220	.454
	politiekevertegenwoordiging	-.016	.122	.018	1	.894	.984	.775	1.250
	Constant	.309	.465	.441	1	.506	1.362		

a. Variable(s) entered on step 1: politiekevertegenwoordiging.

Block 3: Method = Enter

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	6.480	8	.594

Omnibus Tests of Model Coefficients

Step 1		Chi-square	df	Sig.
	Step	15.394	1	<,001
	Block	15.394	1	<,001
	Model	95.470	5	<,001

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1031.496 ^a	.044	.107

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
		stembereidheid		
Step 1	Observed	.00	1.00	
	stembereidheid	.00	0	159
		1.00	5	1940
	Overall Percentage			92.2

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
Step 1 ^a	Age of the household member	.022	.005	19.371	1	<,001	1.022	1.012	1.033
	opleiding	.308	.061	25.139	1	<,001	1.361	1.206	1.535
	herkomst	-1.145	.187	37.501	1	<,001	.318	.220	.459
	politiekevertegenwoordiging	-.323	.143	5.091	1	.024	.724	.547	.958
	politiekvertrouwen	.179	.046	15.325	1	<,001	1.196	1.093	1.308
	Constant	.311	.465	.445	1	.505	1.364		

a. Variable(s) entered on step 1: politiekvertrouwen.

*Lineaire regressie model 3 met modelfit.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst

/METHOD=ENTER politiekevertegenwoordiging.

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.193 ^a	.037	.036	2.10680
2	.545 ^b	.297	.295	1.80133

a. Predictors: (Constant), herkomst, opleiding, leeftijd Age of the household member

b. Predictors: (Constant), herkomst, opleiding, leeftijd Age of the household member, politiekevertegenwoordiging

Coefficients ^a								
		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients			Collinearity Statistics	
Model		B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
1	(Constant)	2.940	.246		11.974	<.001		
	leeftijd Age of the household member	.004	.003	.029	1.305	.192	.943	1.061
	opleiding	.295	.033	.195	8.880	<.001	.950	1.053
	herkomst	-.198	.129	-.033	-1.526	.127	.991	1.009
2	(Constant)	.128	.233		.547	.584		
	leeftijd Age of the household member	.002	.002	.018	.979	.328	.942	1.061
	opleiding	.118	.029	.078	4.059	<.001	.904	1.106
	herkomst	-.063	.111	-.010	-.567	.570	.990	1.011
	politiekevertegenwoordiging	1.608	.058	.522	27.814	<.001	.950	1.053

a. Dependent Variable: politiekvertrouwen

2.3 Analyses zonder uitbijters

2.3.1 Model 1, 2 en 4 zonder uitbijters

```
*Logistische regressie model 1, 2 ,4 na verwijderen uitbijters.
DATASET ACTIVATE DataSet1.
LOGISTIC REGRESSION VARIABLES stembereidheid
  /METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst
  /METHOD=ENTER politiekevertegenwoordiging
  /METHOD=ENTER politiekvertrouwen
  /PRINT=GOODFIT
  /CRITERIA=PIN(0.05) POUT(0.10) ITERATE(20) CUT(0.5).
```

Block 0: Beginning Block

Classification Table ^{a,b}				
		Predicted		Percentage Correct
Observed		stembereidheid .00	1.00	
Step 0	stembereidheid .00	0	135	.0
	1.00	0	1868	100.0
Overall Percentage				93.3

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is .500

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0	Constant	2.627	.089	869.091	1	<,001	13.837

		Variables not in the Equation			
		Score	df	Sig.	
Step 0	Variables	Age of the household member	14.621	1	<,001
		opleiding	12.252	1	<,001
		herkomst	18.306	1	<,001
	Overall Statistics	59.315	3	<,001	

Block 1: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	57.243	3	<,001
	Block	57.243	3	<,001
	Model	57.243	3	<,001

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	931.670 ^a	.028	.072

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001

Classification Table^a

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	1.215	8	.996

		Predicted		Percentage Correct
		stembereidheid .00	1.00	
Step 1	Observed stembereidheid	.00	135	.0
	id	1.00	1868	100.0
	Overall Percentage			93.3

a. The cut value is .500

		Variables in the Equation					
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Age of the household member	.030	.006	27.235	1	<,001	1.031
	opleiding	.372	.070	27.960	1	<,001	1.451
	herkomst	-1.065	.225	22.480	1	<,001	.345
	Constant	-.396	.490	.651	1	.420	.673

a. Variable(s) entered on step 1: Age of the household member, opleiding, herkomst.

Block 2: Method = Enter

Omnibus Tests of Model Coefficients				
		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	.289	1	.591
	Block	.289	1	.591
	Model	57.533	4	<,001

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	931.381 ^a	.028	.073

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Hosmer and Lemeshow Test			
Step	Chi-square	df	Sig.
1	2.718	8	.951

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
		stembereidheid .00	1.00	
Step 1	stembereidheid	.00	0	135
		1.00	0	1868
	Overall Percentage			93.3

a. The cut value is .500

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Age of the household member	.030	.006	27.455	1	<.001	1.031
	opleiding	.380	.072	27.944	1	<.001	1.463
	herkomst	-1.069	.225	22.634	1	<.001	.343
	politiekevertegenwoordiging	-.075	.140	.289	1	.591	.928
	Constant	-.267	.546	.240	1	.624	.766

a. Variable(s) entered on step 1: politiekevertegenwoordiging.

Block 3: Method = Enter

Classification Table^a

		Predicted		Percentage Correct
		stembereidheid .00	1.00	
Step 1	stembereidheid	.00	0	135
		1.00	0	1868
	Overall Percentage			93.3

a. The cut value is .500

Model Summary

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	913.594 ^a	.037	.095

a. Estimation terminated at iteration number 6 because parameter estimates changed by less than .001.

Omnibus Tests of Model Coefficients

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	17.787	1	<.001
	Block	17.787	1	<.001
	Model	75.320	5	<.001

Hosmer and Lemeshow Test

Step	Chi-square	df	Sig.
1	7.203	8	.515

Variables in the Equation

		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	Age of the household member	.032	.006	28.742	1	<.001	1.032
	opleiding	.367	.073	25.478	1	<.001	1.444
	herkomst	-1.182	.229	26.683	1	<.001	.307
	politiekevertegenwoordiging	-.489	.171	8.126	1	.004	.613
	politiekvertrouwen	.226	.054	17.620	1	<.001	1.253
	Constant	-.291	.545	.285	1	.594	.747

a. Variable(s) entered on step 1: politiekvertrouwen.

2.3.2 Model 3 zonder uitbijters

*Lineaire regressie model 3 na verwijderen uitbijters.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst

/METHOD=ENTER politiekevertegenwoordiging.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.205 ^a	.042	.040	2.04131
2	.564 ^b	.319	.317	1.72185

a. Predictors: (Constant), herkomst, leeftijd Age of the household member, opleiding

b. Predictors: (Constant), herkomst, leeftijd Age of the household member, opleiding, politiekevertegenwoordiging

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2.931	.261		11.224	<,001
	leeftijd Age of the household member	.003	.003	.026	1.138	.255
	opleiding	.304	.034	.203	8.870	<,001
	herkomst	.240	.143	.037	1.678	.094
2	(Constant)	.199	.240		.829	.407
	leeftijd Age of the household member	.000	.003	.002	.114	.910
	opleiding	.107	.030	.071	3.594	<,001
	herkomst	.373	.121	.057	3.087	.002
	politiekevertegenwoordiging	1.663	.058	.541	28.488	<,001

a. Dependent Variable: politiekvertrouwen

Bijlage 3

3.1 Assumpties

3.1.1 Logistische regressie

Voor model 1, 2 en 4 is een logistische regressieanalyse uitgevoerd. Hiervoor hoeft er alleen naar de assumptie van onafhankelijke observaties gekeken te worden. De initiële steekproef bestond uit huishoudens waardoor er meerdere respondenten uit hetzelfde huishouden in de steekproef zaten. Deze respondenten uit hetzelfde huishouden zijn afhankelijk van elkaar. Er is daarom voor gekozen om uit elk huishouden één random respondent te trekken. Dit zorgt ervoor dat de respondenten weer onafhankelijk van elkaar zijn en deze assumptie niet geschonden wordt.

3.1.2 Lineaire regressie

Voor model 3 is er een lineaire regressieanalyse uitgevoerd. Er zal hiervoor kort naar de volgende assumpties gekeken worden: onafhankelijke waarnemingen, lineair verband, homoscedasticiteit en normale verdeling residuen.

Onafhankelijke waarnemingen

Deze assumptie is al besproken in alinea 3.1.1.

Lineair verband

*Assumptions linear model.

*Residual plot.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

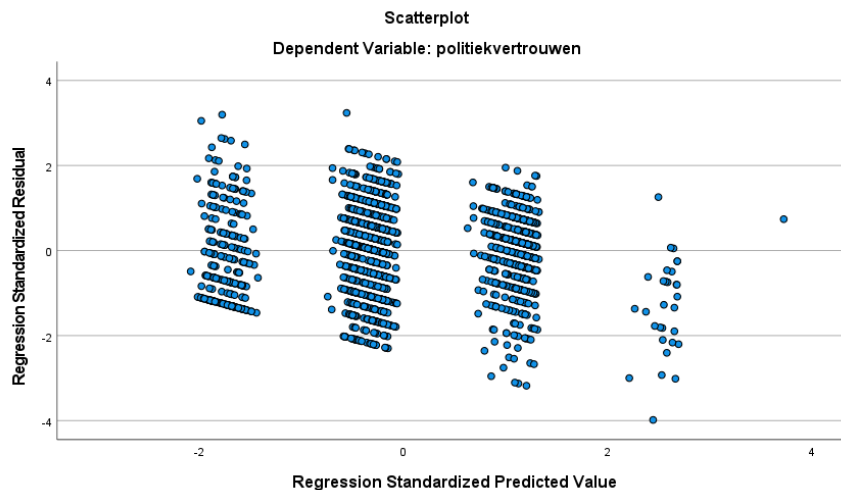
/DEPENDENT politiekvertrouwen

/METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst

/METHOD=ENTER politiekevertegenwoordiging

/SCATTERPLOT=(*ZRESID ,*ZPRED)

/RESIDUALS HISTOGRAM(ZRESID).

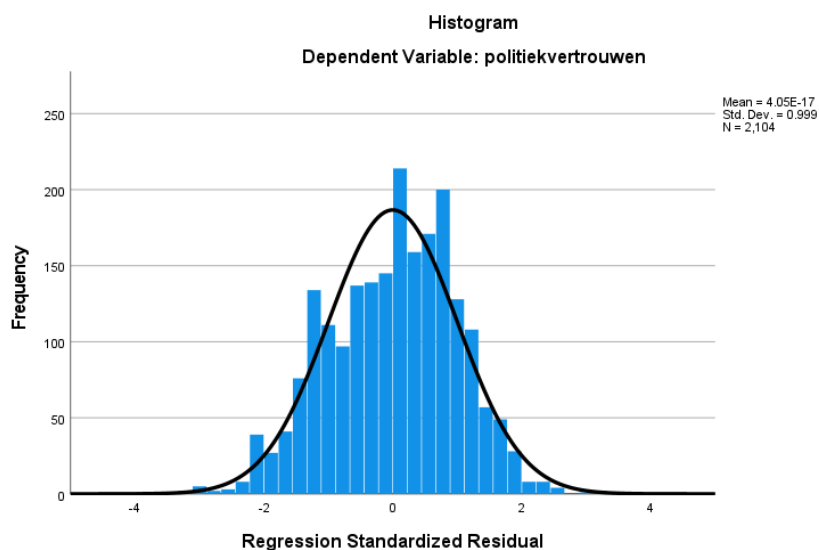
Figuur 18: Residuenplot politiek vertrouwen

Als er naar de puntenwolk in figuur 18 wordt gekeken is er een duidelijk patroon zichtbaar in de spreiding van de punten. Dit laat zien dat er een schending is van de assumptie die lineariteit veronderstelt.

Homoscedasticiteit

Als er weer naar figuur 18 wordt gekeken zien we dat de naarmate de waarden op de x-as toenemen de spreiding van de punten groter wordt. De variantie van de residuen is dus niet gelijk verdeeld. Dit betekent dat deze assumptie geschonden wordt.

Normale verdeling residuen

Figuur 19: Histogram van de verdeling van de gestandaardiseerde residuen van politiek vertrouwen

Als we naar het histogram kijken zien we dat de residuen de normale verdeling redelijk goed volgen. Er zijn een paar grotere pieken aan zowel de linker- als rechterkant. Ondanks deze pieken wordt er

voldoende voldaan aan normaliteit en wordt deze assumptie dus niet geschonden

Bijna alle assumpties van model 2 zijn geschonden. Ondanks deze schending zal het model nog steeds met een lineaire regressieanalyse geschat worden. Als we de afhankelijke variabele politiek vertrouwen namelijk zouden gaan dichotomiseren zal er veel informatie verloren gaan wat zonde is. Vanwege de schending zal er bij het toetsen van model 3 wel een strengere p -waarde van 0,001 toegepast worden.

3.2 Multicollineariteit

Voor het beoordelen van de multicollineariteit is naar de VIF-scores gekeken die in tabel 5 staan weergegeven. Voor de VIF-scores geldt dat er sprake van multicollineariteit is als ze boven de 2 liggen. De VIF-scores uit tabel 5 liggen allemaal onder de drempelwaarde van 3. Dit betekent dat er niet sprake is van multicollineariteit en er dus geen sterke samenhang is tussen de onafhankelijke variabelen.

Tabel 6: VIF-scores van de afhankelijke variabelen uit de analyse

Variabele	1.	2.	3.	4.	5.
1. Leeftijd	-				
2. Opleiding	1,06	-			
3. Herkomst (0=geen migratieachtergrond; 1=migratieachtergrond)	1,00	1,01	-		
4. Politieke vertegenwoordiging	1,44	1,41	1,44	-	
5. Politiek vertrouwen	1,42	1,41	1,42	1,04	-

*VIF-scores tussen leeftijd en de andere afhankelijke variabelen.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT leeftijd

/METHOD=ENTER opleiding herkomst politiekevertegenwoordiging

politiekvertrouwen.

*VIF-scores tussen opleiding en de andere afhankelijke variabelen.

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL

```

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT opleiding
/METHOD=ENTER leeftijd herkomst politiekevertegenwoordiging
politiekvertrouwen.

```

*VIF-scores tussen herkomst en de andere afhankelijke variabelen.

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT herkomst
/METHOD=ENTER leeftijd opleiding politiekevertegenwoordiging
politiekvertrouwen.

```

*VIF-scores tussen politiekevertegenwoordiging en de andere afhankelijke variabelen.

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT politiekevertegenwoordiging
/METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst politiekvertrouwen.

```

*VIF-scores tussen politiekvertrouwen en de andere afhankelijke variabelen.

```

REGRESSION
/MISSING LISTWISE
/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA COLLIN TOL
/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
/NOORIGIN
/DEPENDENT politiekvertrouwen
/METHOD=ENTER leeftijd opleiding herkomst
politiekevertegenwoordiging.

```

3.3 Uitbijters

Er is voor uitbijters gecontroleerd op basis van de leverage en DFBETA-waarden. Voor deze controles zijn er drempelwaarden opgesteld die bepalen wanneer er sprake is van een uitbijter. Voor de leverage is de vuistregel $3,5p/n$ toegepast, wat leidt tot een drempel van 0,009. Deze strengere grens is gekozen vanwege het relatief hoge aantal potentiële uitbijters. Op basis hiervan zijn 106 observaties geïdentificeerd met een verhoogde leverage waarde. Daarnaast is de DFBETA geanalyseerd met een grenswaarde van 0,065 (gebaseerd op $3/\sqrt{n}$). Hierbij is er 1 observatie gevonden die als invloedrijk kan worden beschouwd op basis van de drempelwaarde die uit de vuistregel volgde.

Tabel 7: Weergave van de leverage scores

Respondent nummer	ZRE	Respond entnum mer	ZRE	Respond entnumm er	ZRE	Respond entnum mer	ZRE	Respond entnum mer	ZRE
875601	0,00905	818195	0,01014	875241	0,01159	826306	0,01503	826776	0,02848
833346	0,00908	897574	0,01015	881958	0,01166	884320	0,01525	864605	0,02905
875822	0,00909	841996	0,01020	839526	0,01176	829212	0,01533		
870853	0,00910	852813	0,01025	882180	0,01192	822787	0,01558		
854299	0,00920	860379	0,01028	884519	0,01193	866839	0,01564		
829713	0,00924	831545	0,01028	813949	0,01214	857531	0,01570		
864788	0,00927	823449	0,01033	868999	0,01224	894039	0,01580		
857537	0,00930	846865	0,01038	828521	0,01225	810058	0,01632		
816052	0,00936	856542	0,01045	884298	0,01236	829583	0,01649		
816323	0,00938	803747	0,01049	835037	0,01238	865338	0,01655		
805435	0,00941	888028	0,01059	870819	0,01241	825662	0,01687		
885899	0,00942	859486	0,01063	861196	0,01246	891983	0,01715		
823324	0,00944	898672	0,01068	801964	0,01248	835415	0,01744		
877872	0,00949	847631	0,01071	862871	0,01255	876791	0,01757		
846301	0,00960	829882	0,01071	857235	0,01256	870166	0,01775		
881882	0,00963	800988	0,01084	845476	0,01272	828128	0,01819		
812029	0,00971	839825	0,01090	834871	0,01275	874707	0,01821		
896807	0,00976	893243	0,01108	821626	0,01314	865469	0,01850		
817405	0,00976	827029	0,01110	807165	0,01350	834219	0,01933		
833382	0,00982	842296	0,01111	853682	0,01357	829520	0,0963		
879348	0,00994	834747	0,01119	864430	0,01361	817398	0,02011		
865577	0,00994	859503	0,01121	899908	0,01362	802416	0,02123		
884393	0,01003	890768	0,01129	827438	0,01370	883303	0,02237		
843226	0,01005	896031	0,01136	848669	0,01404	861922	0,02267		
882864	0,01008	849398	0,01139	862738	0,01459	870908	0,02377		
893353	0,01009	887371	0,01148	805392	0,01467	873801	0,02450		

Tabel 8: Weergave van de DFBETA score

Respondentnumm er	DFBETA
823675	0,08004

Als er in de dataset wordt gekeken naar de kenmerken van de uitbijters zien we dat de respondenten geen echte uitbijters zijn. De respondenten die als uitbijter worden gezien hebben

een score op de variabelen die gemiddeld gezien minder vaak voor komt. Deze score is echter gewoon een valide waarde. Zo zitten er tussen de respondenten veel mensen die een migratieachtergrond hebben en een extreme score op politiek vertrouwen (heel hoog of heel laag). Ook zitten er veel respondenten tussen die een wat lagere leeftijd hebben en lager opgeleid zijn. Als deze respondenten uit de dataset worden gehaald kan dit ervoor zorgen dat de steekproef minder representatief wordt aangezien de scores die als uitbijter worden gezien gewoon reële scores zijn. Zo zouden er bijvoorbeeld minder mensen met een migratieachtergrond in de steekproef komen te zitten. Er is dan ook besloten om de analyse te baseren op de resultaten inclusief de uitbijters.

Hieronder zijn de resultaten van de regressieanalyses weergegeven zonder uitbijters. De 100 hoogste leverage scores zijn hierbij uit de dataset verwijderd.

Tabel 9: Resultaten van een logistische regressieanalyse zonder de uitbijters met stembereidheid als afhankelijke variabele

	Model 1			Model 2			Model 4		
	<i>b</i> (SE)	<i>P</i>	Exp(<i>b</i>)	<i>b</i> (SE)	<i>P</i>	Exp(<i>b</i>)	<i>b</i> (SE)	<i>P</i>	Exp(<i>b</i>)
<i>Constante</i>	-0,40(0,49)	0,420	0,67	-0,27(0,55)	0,624	0,77	-0,30(0,55)	0,594	0,75
<i>Leeftijd</i>	0,03(0,01)**	0,001	1,03	0,03(0,01)*	0,001	1,03	0,03(0,01)**	0,001	1,03
<i>Opleiding</i>	0,37(0,07)**	0,001	1,45	0,38(0,07)*	0,001	1,46	0,37(0,07)**	0,001	1,44
<i>Herkomst (0=geen migratieachtergrond; 1=migratieachtergrond)</i>	-1,07(0,23)**	0,001	0,35	-1,07(0,23)*	0,001	0,34	-1,18(0,23)**	0,001	0,31
<i>Politieke vertegenwoordiging</i>				0,08(0,14)	0,591	0,93	-0,49(0,17)*	0,004	0,61
<i>Politiek vertrouwen</i>							0,23(0,05)**	0,001	1,25
<i>Deviance (-2LL)</i>	931,67			931,38			931,59		
<i>χ²-toets (LR)</i>	57,24**	0,001		0,29	0,591		17,79**	0,001	
<i>Hosmer-Lemeshow</i>	1,215	0,996		2,72	0,951		7,20	0,515	

* Significant bij $p < 0,05$, ** Significant bij $p < 0,01$; tweezijdig getoetst; N is 2104.

Tabel 10: Resultaten van een lineaire regressieanalyse zonder uitbijters met politiek vertrouwen als afhankelijke variabele

Model 3		
	<i>b</i> (<i>SE</i>)	<i>P</i>
Constante	0,20(0,24)	0,407
Leeftijd	0,00(0,00)	0,910
Opleiding	0,11(0,03)**	0,001
Herkomst (0=geen migratieachtergrond; 1=migratieachtergrond)	0,37(0,12)*	0,002
Politieke vertegenwoordiging	0,06(0,04)**	0,001
Politiek vertrouwen		
R^2	0,32	
Adjusted R^2	0,32	

* Significant bij $p < 0,05$, ** Significant bij $p < 0,01$; tweezijdig getoetst; N is 2104.

Tabel 8 en 9 geven de resultaten van de regressieanalyse zonder de uitbijters weer. Uit deze tabellen blijkt dat de uitbijters een effect hebben op de hellingen van een aantal variabelen. Als eerste valt op dat de helling van de constante is veranderd. In tabel 8 is de odds-ratio 0,67 in model 4 en in de analyse met de uitbijters is de odds-ratio 1,32 in model 4. Om deze verandering te interpreteren wordt er naar een voorbeeld gekeken. De kans voor een persoon om bereid te zijn om te gaan stemmen is in model 4 met de uitbijters 93,32% als er op alle variabelen gemiddeld wordt gescoord. In model 4 zonder uitbijters is deze kans 44,61%, de kans op stem bereidheid is dus flink afgenomen na het verwijderen van de uitbijters. Daarnaast is het effect van politieke vertegenwoordiging veranderd. In het model met uitbijters was de odds-ratio 0,72 en in het model zonder uitbijters is de odds-ratio 0,61. Als we kijken naar de voorspelling van de kans van een persoon om bereid te zijn om te gaan stemmen bij een score van 5 op politieke vertegenwoordiging gegeven dat er op de overige variabelen gemiddeld is gescoord is die kans 85,17% in het model met uitbijters en 86,18% in het model zonder uitbijters. Het verwijderen van de uitbijters zorgt ervoor dat het effect van politieke vertegenwoordiging iets sterker is geworden. Het effect van politiek vertrouwen is ook een klein beetje veranderd. In het model met uitbijters was de odds-ratio 1,20 en in het model zonder uitbijters is de odds-ratio 1,25. Als we kijken naar de voorspelling van de kans van een persoon om bereid te zijn om te gaan stemmen bij een score van 8 op politiek vertrouwen gegeven dat er op de overige variabelen gemiddeld is gescoord is die kans 96,44% in het model met uitbijters en 97,41% in het model zonder uitbijters. Het verwijderen van de uitbijters zorgt er hier voor dat het effect van politiek vertrouwen iets sterker is geworden. De veranderingen na het verwijderen van hypothesen hebben geen effect op de resultaten van de toetsing van de hypothesen, die blijft hetzelfde.

Daarnaast is het zo dat de uitbijters mensen zijn met valide scores en het geen fouten in de dataverzameling zijn. Er is dan ook besloten om de toetsing van de hypothesen te baseren op de dataset inclusief de uitbijters.